

Српско археолошко друштво

Градски музеј Вршац

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

XXXIX СКУПШТИНА И ГОДИШЊИ СКУП

Вршац, 2. - 4. јун 2016. године

Програм, извештаји и апстракти

Вршац 2016

Организациони одбор скупа

Драгана Митровић, градоначелница Града Вршца

Милан Филиповић, директор Градског музеја Вршац,

Миодарг Аралица, Градски музеј Вршац

Љиљана Томић Давидов, Градски музеј Вршац

Сања Ђурђевић, Дом омладине Вршац

Др Адам Црнобрња, председник Српског археолошког друштва

Др Војислав Филиповић, потпредседник Српског археолошког друштва

Мр Војислав Ђорђевић, секретар Српског археолошког друштва

Научни одбор скупа

Проф. др Душан Михаиловић, редовни професор, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду

Доц. др Дејан Радичевић, доцент, Филозофски факултет, Универзитет у
Београду

Др Драгана Антоновић, научни саветник, Археолошки институт, Београд

Др Наташа Миладиновић-Радмиловић, виши научни сарадник,
Археолошки институт, Београд

Др Адам Црнобрња, музејски саветник, Народни музеј у Београду

Др Селена Витезовић, научни сарадник, Археолошки институт, Београд

Др Надежда Гавриловић-Витас, научни сарадник, Археолошки институт,
Београд

Др Војислав Филиповић, научни сарадник, Археолошки институт, Београд

Приредили: Адам Црнобрња и Војислав Филиповић

Издавач: Српско археолошко друштво, Београд и Градски музеј Вршац

За издавача: Адам Црнобрња и Милан Филиповић

Штампа: Тули штампарија ДОО, Вршац

Тираж: 200

Бесплатан примерак

ISBN 978-86-80094-02-1

XXXIX скупштина и годишњи скуп Српског археолошког друштва
финансиран је средствима Министарства просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије и Града Вршца

ЧЕТВРТАК 2. ЈУН 2016.

од 10h Пријављивање учесника, **ГРАДСКИ МУЗЕЈ ВРШАЦ**, ул. Жарка Зрењанина 20, уплата обавезне котизације од 2.500 дин за учеснике који нису чланови САД, 1.500 дин за заједничку вечеру и 700 дин за екскурзију у Темишвар.

12h **Свечано отварање скупа - ГРАДСКИ МУЗЕЈ ВРШАЦ**

Поздравна реч:

Драгана Митровић, градоначелница Града Вршца

Милан Филиповић, директор, Градски музеј Вршац

др Адам Н. Црнобрња, председник САД

Коктел

13h **Пленарна сесија, НОВА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА БАНАТА**

16.30 **Рад по секцијама и сесијама**

Секција за праисторијску археологију (Градски музеј Вршац)

Секција за класичну археологију (Градски музеј Вршац)

Секција за средњовековну археологију (Градски музеј Вршац)

Секција за Биоархеологију 1/2 (Дом омладине)

Сесија терминолошки проблеми у археологији (Дом омладине)

НОВА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА БАНАТА

13h - Градски музеј Вршац

И. Ранимиров, М. Аралица, ИСТОРИЈАТ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА ГРАДСКОГ МУЗЕЈА ВРШАЦ ОД ДАНА ОСНИВАЊА ДО ДАНАС

М. Јевтић, М. Љуштина, Д. Јовановић, ОД МЕСТА ГДЕ СЕ ДУГО ЖИВИ ДО МЕСТА ПОСЛЕДЊЕГ ПОЧИНКА: АРХЕОЛОШКИ РЕПЕРИ МЛАЂИХ ПРАИСТОРИЈСКИХ КУЛТУРА У ЈУГОИСТОЧНОМ БАНАТУ

С. Ђурђевић, TERITORIЈА ЈУЖНОГ ВАНАТА У RIMSKO DOBA

Д. Радичевић, НОВИ РЕЗУЛТАТИ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА СРЕДЊОВЕКОВНИХ НАЛАЗИШТА У ДУПЉАЈИ

С. Трифуновић, К. Мишовић, М. Ћуковић, “ВИШЊЕВАЧА” КОД ПАДЕЈА И НОВА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА РАНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА У СЕВЕРНОМ БАНАТУ

Д. Николић, М. Пандуров, ГЕОФИЗИЧКА ИСПИТИВАЊА НА АРХЕОЛОШКОМ ЛОКАЛИТЕТУ ВИШЊЕВАЧА КОД ПАДЕЈА

Ј. Ђорђевић, В. Ђорђевић, ЛИВАДЕ КОД ПАНЧЕВА, СРЕДЊОВЕКОВНА ЦРКВА И НЕКРОПОЛА НА ЕНЕОЛИТСКОЈ ХУМЦИ - Резултати археолошких истраживања 2009-2013. године

СЕКЦИЈА ЗА ПРАИСТОРИЈСКУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, В. Филиповић)

16.30h - Градски музеј Вршац

I. Jovanović, A. de Vareilles, J. Gaastra, S. Manem, C. Drost, M. Vander Linden, VIŠE OD PRVOG POGLEDA: REVIZIJA ARHEOLOŠKIH PODATAKA O ŠIRENJU RANE ZEMLJORADNJE NA ZAPADNOM BALKANU

М. Порчић, Т. Благојевић, К. Пенезић, С. Стефановић, КУЛТУРА, ДЕМОГРАФИЈА И КЛИМА ПОЧЕТКОМ НЕОЛИТА У ЈУГО-ИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ

V. Filipović, P. Milojević, MINOAN (?) DAGGER FROM LIPOVAČKO GRADIŠTE (ALEKSINAC)

А. Капуран, И. Јовановић, РУЖАНА 2, ПРАИСТОРИЈСКА МЕТАЛУРШКА ПЕЋ ИЗ БАЊСКОГ ПОЉА КОД БОРА, ИСТРАЖИВАЊА 2015. ГОДИНЕ

М. Blečić Kavur, KASNOBRONČANODOBNE OSTAVE SJEVERNOG JADRANA

Дискусија / Discussion

М. Јевтић, М. Лазић, Р. Милић, О ДИГИТАЛИЗАЦИЈИ АРХЕОЛОШКЕ ГРАЂЕ И МОГУЋНОСТИМА ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ НАЛАЗИШТА ИЗ МЛАЂЕ ПРАИСТОРИЈЕ У НОВОПАЗАРСКОМ КРАЈУ

В. Филиповић, НЕКА ЗАПАЖАЊА О КОМУНИКАЦИЈАМА НА ЦЕНТРАЛНОМ БАЛКАНУ НА ОСНОВУ ДИСТРИБУЦИЈЕ ОРУЖЈА ТОКОМ ПОЗНОГ БРОНЗАНОГ И СТАРИЈЕГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА

В. Kavur, КАЖЕМ SVINJE SMO, MI SMO SVINJE...

Р. Сремац, ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА ЛОКАЛИТЕТА ГРАДИНА НА БОСУТУ

Дискусија / Discussion

СЕКЦИЈА ЗА КЛАСИЧНУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, А. Црнобрња)
16.30h - Градски музеј Вршац

V. Petrović, SOME CONSIDERATIONS ABOUT THE ROMAN COMMUNICATION LINES BETWEEN TIMACHUS RIVER VALLEY AND THE LAND OF THE DENTHELETAE

П. Пејић, РИМСКИ КАСТЕЛ НА ПАЗАРУ У ПИРОТУ

П. Пејић, РАНОХРИШЋАНСКА БАЗИЛИКА INTRA MUROS НА САРЛАХУ У ПИРОТУ

А.Н. Црнобрња, Н. Мићовић, УПОТРЕБА ДРВЕТА И ЛАКИХ МАТЕРИЈАЛА У АРХИТЕКТУРИ СИНГИДУНУМА

Дискусија / Discussion

Р. Сремац, РИМСКИ КАТАНАЦ СА МАСКОМ ИЗ МОЛОВИНА КОД ШИДА

М. Ђукић, НАЛАЗИ АНТИЧКЕ КЕРАМИКЕ СА КАСТЕЛА И ХАНИШТА У БАЊА ЛУЦИ

Љ. Васиљевић, Ж. Вељковић, ВОТИВНИ СПОМЕНИК ПОСВЕЋЕН СОЛУ И АСКЛЕПИЈУ ИЗ АНТИЧКЕ АРХЕОЛОШКЕ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА КРУШЕВАЦ

М.Б. Вујовић, Ј. Давидовић, ВРХ ЗАПАЉИВЕ СТРЕЛЕ ИЗ САВЕ КОД СРЕМСКЕ МИТРОВИЦЕ

Дискусија / Discussion

СЕКЦИЈА ЗА ЗА СРЕДЊОВЕКОВНУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, Б. Микић Антонић)

16,30h - Градски музеј Вршац

М. Husár, EARLY MEDIEVAL THRUSTING POLE ARMS FROM PRESENT-DAY SLOVAKIA AND MACEDONIA

М. Бугар, РЕЗУЛТАТИ СИСТЕМАТСКИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА “БЕДЕМ” - КАМПАЊА 2015.

Д. Гачић, ОРНАМЕНТИКА ТУРСКИХ ГЛИНЕНИХ ЛУЛА

Дискусија / Discussion

СЕКЦИЈА ЗА БИОАРХЕОЛОГИЈУ

(секција, Н. Миладиновић-Радмиловић)

16,30h - Дом омладине

Ђ. Обрадовић, АРХЕОБОТАНИЧКА АНАЛИЗА САДРЖАЈА ОГЊИШТА СА НЕОЛИТСКОГ НАЛАЗИШТА ПАВЛОВАЦ ГУМНИШТЕ

D. Filipović, M. Natić, D. Dabić, M. Fotirić Akšić, U. Gašić, N. Stevanović, N. N. Tasić, FIRST ANALYSIS OF ARCHAEOLOGICAL STABLE ISOTOPES IN SERBIA: MEASURING $\delta^{13}\text{C}$ VALUES IN CHARRED FRUIT STONES OF CORNELIAN CHERRY

Д. Филиповић, С. de Vecdelievre, Ј. Јовановић, Т. Büdel, К. Пенезић, С. Стефановић, ИСПИТИВАЊЕ ИСХРАНЕ ПРВИХ ЗЕМЉОРАДНИКА И ПОПУЛАЦИОНЕ ДИНАМИКЕ У НЕОЛИТУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА

Ц. Попова, АРХЕОБОТАНИЧКИ НАЛАЗИ СА ФОРУМА СЕРДИКА – СОФИЈА

Т. Радишић, КОРИШЋЕЊЕ ЖИВОТИЊСКИХ РЕСУРСА У МЛАЂЕМ ГВОЗДЕНОМ ДОБУ – ФАУНА ИЗ ЗАТВОРЕНИХ ЦЕЛИНА СА НАЛАЗИШТА „СТАРИ ВИНОГРАДИ“ У ЧУРУГУ

С. Вуковић-Богдановић, П. Пејић, КОЊИ И МУЛЕ ИЗ РИМСКЕ ПУТНЕ СТАНИЦЕ MANSIO TURRES

М. Бугар, Ј. Булатовић, ЖИВОТИЊСКИ ОСТАЦИ ИЗ ЈЕДНЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ ЈАМЕ НА ЛОКАЛИТЕТУ „БЕДЕМ“

Дискусија / Discussion

А. Јановић, А. Јашаревић, РЕЗУЛТАТИ АНТРОПОЛОШКЕ АНАЛИЗЕ СПАЉЕНИХ СКЕЛЕТНИХ ОСТАКА СА ЛОКАЛИТЕТА ВУЧИЋ-ЧЕТНИЦА, ГРАБОВИЦА, ГРЕЂАНИ, И ШАШ БАРА

П. Миленковић, К. Ђукић, М. Јевтић, М. Пековић, МИКРОСТРУКТУРНА АНАЛИЗА И ЗД РЕКОНСТРУКЦИЈА ПЕРФОРИРАНОГ ЉУДСКОГ ЗУБА СА ЛОКАЛИТЕТА МИХАЛЛОВ ПОНОР

М. Пејовић, П. Миленковић, К. Ђукић, ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ПОРЕКЛА ФРАГМЕНАТА СПОНГИОЗНЕ КОСТИ КОРИШЋЕЊЕМ МИКРОКОМПЈУТЕРИЗОВАНЕ ТОМОГРАФИЈЕ

Н. Миладиновић-Радмиловић, Д. Бизјак, Д. Вуловић, УЧЕСТАЛОСТ И ДИСТРИБУЦИЈА SUTURAE METORISAE КОД СТАНОВНИКА АНТИЧКОГ СИРМИЈУМА

Д. Вуловић, Н. Миладиновић-Радмиловић, С. Поп-Лазић, ГРОБ V ВЕКА СА ПРОСТОРА СЕВЕРНЕ КАПИЈЕ РОМУЛИЈАНЕ (ГАМЗИГРАД) – РЕЗУЛТАТИ АНТРОПОЛОШКЕ АНАЛИЗЕ

К. Ђукић, Т. Павловић, ПАЛЕОПАТОЛОШКА АНАЛИЗА ГРОБА 01/08 СА ЛОКАЛИТЕТА ПЕРЛЕК-ДИОКСИД; ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ КАЛКАНЕО-ТАЛАРНА АРТРОДЕЗЕ И АНТЕВЕРЗИЈЕ ВРАТА БУТНЕ КОСТИ НА ХУМАНОМ ОСТЕОЛОШКОМ МАТЕРИЈАЛУ

М. Novak, А. Rimpf, S. Krznar, I. Janković, *‘VIŠE SUŠICA UMO-RI NEGO ŠTO ZLA RAT STVORI’ – SLUČAJ TUBERKULOZE NA KOSTURU DJETETA IZ KASNOSREDNJOVEKOVNOG ILOKA U KONTEKSTU SLIČNIH NALAZA S PODRUČJA SLAVONIJE*

Z. Premužić, P. Rajić Šikanjić, B. Mašić, ZDRAVLJE NOVOVJEKOVNIH STANOVNIKA ZAGREBA PREMA KOSTURNIM OSTACIMA S GROBLJA REMETE

A. M. Monge Calleja, Â. Araújo, A. P. Alves de Matos, A. L. Santos, THE DUALITY OF CHILDHOOD BONE POROSITY: POTENTIAL OF SCANNING ELECTRON MICROSCOPY ANALYSIS

Дискусија / Discussion

СЕСИЈА: ТЕРМИНОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ У АРХЕОЛОГИЈИ

(сесија, Р. Балабан, М. Митровић и Н. Ћосић)

16,30h - Дом омладине

Р. Балабан, Н. Ћосић, М. Митровић, КАКО ТУМАЧИМО ПРОШЛОСТ

А. Петровић, АНАЛИЗЕ ТРАГОВА УПОТРЕБЕ НА АРТЕФАКТИМА ОД ОКРЕСАНОГ КАМЕНА: ТЕРМИНОЛОШКА ПЕРСПЕКТИВА

С. Витезовић, ИЗМЕЂУ ТЕРМИНА И ТИПА: ПРОБЛЕМИ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ У ПРАИСТОРИЈСКОЈ КОШТАНОЈ ИНДУСТРИЈИ

М. Свилар, АНАЛИЗА КЕРАМИЧКИХ АСЕМБЛАЖА И У КАСНОМ НЕОЛИТУ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛОГ БАЛКАНА: ПРОБЛЕМИ ТЕРМИНОЛОШКЕ НЕУЈЕДНАЧЕНОСТИ

М. Јанковић, ТЕРМИНОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ РИМСКИХ КУПАТИЈА ГОРЊЕ МЕЗИЈЕ

Дискусија / Discussion

ПЕТАК 3. ЈУН 2016.

9–12,30h Рад по секцијама и сесијама

Секција за палеолит и мезолит (Градски музеј Вршац)

Секција за Биоархеологију 2/2 (Дом омладине)

Сесија Нови резултати истраживања потиских заједница
(Градски музеј Вршац)

Сесија Технологија експлоатације сировина од праисторије
до средњег века (Дом омладине)

Сесија Учењаци, старинари, археолози – археологија у
светлу сопствене историје (Градски музеј Вршац)

13h **Одржавање XXXIX редовне Скупштине САД (Градски музеј Вршац)**

14h **Пауза**

16h **Наставак рада по секцијама и сесијама**

20h **Заједничка вечера**

СЕКЦИЈА ЗА ПАЛЕОЛИТ И МЕЗОЛИТ

Интегративни приступ проучавању, заштити и презентацији палеолитских налазишта у Србији и Црној Гори

(секција, Д. Михаиловић)

9-12,30h - Градски музеј Вршац

И. Кајтез, ПЛЕИСТОЦЕНСКЕ РЕЧНЕ ТЕРАСЕ И ДИСТРИБУЦИЈА ПАЛЕОЛИТСКИХ НАЛАЗИШТА У ШУМАДИЈИ И ПОМОРАВЉУ

М. Радиновић, М. Јовановић, МОГУЋНОСТ РАЗЛИКОВАЊА ПАЛЕОЛИТСКИХ АРТЕФАКАТА И ГЕОФАКАТА У БЛИЗИНИ ЛЕЖИШТА МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

И. Кајтез, ГИС ПРИСТУП МАПИРАЊУ ПАЛЕОЛИТСКИХ НАЛАЗИШТА НА ОТВОРЕНОМ ПРОСТОРУ И ПРОБЛЕМ ДЕФИНИСАЊА РЕЛЕВАНТНИХ ПАРАМЕТАРА

Д. Михаиловић, С. Кун, НОВИЈА РЕКОГНОСЦИРАЊА ПАЛЕОЛИТСКИХ ПЕЋИНСКИХ НАЛАЗИШТА У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

Т. Доганџић, Ш.П. Мекферон, ОД ХУЗ ДО ФОРМАЦИОНИХ ПРОЦЕСА. МЕТОДОЛОШКЕ СМЕРНИЦЕ ЗА ИСТРАЖИВАЊА ПЛЕИСТОЦЕНСКИХ НАЛАЗИШТА

Дискусија / Discussion

С. Плавшић, БИХЕВИОРАЛНЕ РАЗЛИКЕ У КОРИШЋЕЊУ ПЕЋИНА У СРЕДЊЕМ И ГОРЊЕМ ПАЛЕОЛИТУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА

С. Драгосавац, ТЕХНО-ЕКОНОМСКО ПОНАШАЊЕ У ОРИЈЕНСИЈЕНУ: СВЕДОЧАНСТВА ИЗ ШАЛИТРЕНЕ ПЕЋИНЕ

Д. Михаиловић, ПАЛЕОЛИТСКА ПЕЋИНСКА НАЛАЗИШТА КАО ОГРАНИЧЕНИ КУЛТУРНИ РЕСУРС

Н. Ћосић, (НЕ)ВИДЉИВА ПРАИСТОРИЈА – ПОСТОЈЕЋЕ СТРАТЕГИЈЕ ЗАШТИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

Дискусија / Discussion

СЕКЦИЈА ЗА БИОАРХЕОЛОГИЈУ
СЕСИЈА КОНТИНУИТЕТ И ДИСКОНТИНУИТЕТ ЖИВОТА
У ПРАИСТОРИЈИ, АНТИЦИ И СРЕДЊЕМ ВЕКУ

**(сесија, Н. Миладиновић-Радмиловић,
Н. Гавриловић Витас и Д. Вуловић)**
9-12,30h - Дом омладине

И. Јовановић, ТЕХНОЛОГИЈА ОКРЕСИВАЊА НА ПРЕЛАЗУ
ИЗ МЕЗОЛИТА У НЕОЛИТ НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Д. Антоновић, КОНТИНУИТЕТ У УПОТРЕБИ КАМЕНИХ СИ-
РОВИНА

С. Витезовић, КОШТАНЕ СИРОВИНЕ КАО СИМБОЛ ПРЕСТИ-
ЖА И СТАТУСА ОД ПРАИСТОРИЈЕ ДО ДАНАС

С. Стаменковић, В. Иванишевић, Н. Миладиновић-Радмиловић,
ДОПРИНОС ПРОУЧАВАЊУ ПОГРЕБНЕ ПРАКСЕ НА ПРИМЕ-
РУ САХРАНА У МЕМОРИЈИ 2 НА НЕКРОПОЛИ МАЛА КО-
ПАШНИЦА – КАМЕНИТИЦА

Н. Гавриловић Витас, ПРОФАНИ И САКРАЛНИ ЖИВОТ НА
МЕДИЈАНИ: КОНТИНУИТЕТ И ДИСКОНТИНУИТЕТ ЖИВО-
ТА У КАСНОАНТИЧКОМ ПЕРИОДУ

С. Петковић, Д. Бизјак, ВОЈНИЧКА ПОПУЛАЦИЈА НА КАСНО-
АНТИЧКОЈ И СРЕДЊЕВЕКОВНОЈ НЕКРОПОЛИ НА ЛОКА-
ЛИТЕТУ СЛОГ У РАВНИ. КОНТИНУИТЕТ И ДИСКОНТИНУ-
ИТЕТ

Ž. Bedić, S. Krznar, M. Šlaus, ZARAZNE BOLESTI U SREDNJO-
VJEKOVNOJ I NOVOVJEKOVNOJ PODRAVINI NA PRIMJERU
TORČESA

Дискусија / Discussion

СЕКЦИЈА ЗА БИОАРХЕОЛОГИЈУ
СЕСИЈА МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА
ГРУПНИХ И МАСОВНИХ САХРАНА
(сесија, Н. Шаркић, К. Ђукић и Д. Вуловић)
16-19,30h - Дом омладине

N. Šarkić, BONES ARE EVERYWHERE: AN INTRODUCTION TO THE METHODOLOGY OF EXCAVATION AND ANALYSIS OF COLLECTIVE AND MASS GRAVES IN DIFFERENT ARCHAEOLOGICAL CONTEXTS

С. Стефановић, Ј. Јовановић, М. Миљевић, С. Живановић, СТАРЧЕВАЧКА ГРУПНА ГРОБНИЦА НА ВИНЧИ ИЛИ МЕСТО НЕЛИТСКОГ ЗЛОЧИНА?

N. Montes Salas, A. Fernández Vilela, I. Pascual Pauner, M. Eulàlia Subirà, BURIAL CAVES IN NORTHERN SPAIN: PRELIMINARY INSIGHTS ON THE CHALCOLITHIC BURIAL AT THE FORADADA CAVE (CALAFELL, TARRAGONA)

A. Fernández-Vilela, N. Montes Salas, M. Eulàlia Subirà, PRELIMINARY RESULTS OF THE CREMATIONS FROM FORADADA SEPULCHRAL CAVE (TARRAGONA, SPAIN)

A. Janović, METHODS FOR IDENTIFICATION MULTIPLE INDIVIDUALS IN CREMATION BURIALS

M. Saqqa Carazo, THE IMPORTANCE OF DENTAL STUDIES IN COLLECTIVE GRAVES: AN EXAMPLE OF THE LATE BRONZE AGE IN PALESTINE

L. Muñoz Ugarte, N. Sarkic, J. Herrérin, HOW TO FACE AN OSSUARY: THE CASE OF THE MEDIEVAL NECROPOLIS OF PRÁDENA DEL RINCÓN (SPAIN)

N. Šarkić, THE EXCAVATION AND ANALYSIS OF HUMAN REMAINS FROM THE WAR HOSPITAL DURING THE PENINSULAR WAR (1807–1814), BUITRAGO DE LOZOYA (SPAIN)

Дискусија / Discussion

СЕСИЈА НОВИ РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА
ПОТИСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

(сесија, Н. Мирковић-Марић и М. Марић)

9-12,30h - Градски музеј Вршац

A. Anders, P. Raczky, THE FORGOTTEN/UNFORGOTTEN TISZA CULTURE — CURRENT STATE OF RESEARCH IN HUNGARY

Z. Siklósi, SOCIAL INTERACTIONS OF LATE NEOLITHIC COMMUNITIES IN EASTERN HUNGARY

N. Mirković-Marić, KERAMIKA POTISKIH ZAJEDNICA NA PROSTORU SEVERNOG I SREDNJEG VOJVODANSKOG BANATA

M. Marić, IDOŠ GRADIŠTE – ISTRAŽIVANJA 2014-2015. GODINE

P. Mertl, J. Pendić, PRELIMINARNI REZULTATI GEOMAGNETNIH SNIMANJA NA LOKALITETU IDJOŠ GRADIŠTE, KIKINDA: NEOLITSKI KOMPLEKS I BRONZANODOBNA FORTIFIKACIJA

Дискусија / Discussion

K. Sebők, WHERE EAST THINKS A BIT LIKE WEST: PUSZTATASKONY -LEDENCE 1. (HUNGARY) (Poster prezentacija)

**СЕСИЈА: ТЕХНОЛОГИЈА ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ СИРОВИНА
ОД ПРАИСТОРИЈЕ ДО СРЕДЊЕГ ВЕКА**
(сесија, С. Витезовић и Д. Антоновић)
10-12,30h - Дом омладине

С. Витезовић, Д. Антоновић, ТЕХНОЛОГИЈА ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ СИРОВИНА – НЕКИ ПРОБЛЕМИ ПРОУЧАВАЊА

Д. Антоновић, РУДНИЦИ БАКРА У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ

Д. Антоновић, В. Димић, ЕКСПЛОАТАЦИЈА РУДЕ БАКРА НА ЛОКАЛИТЕТУ ПРЉУША НА МАЛОМ ШТУРЦУ

М. Radivojević, PAINT IT BLACK: THE RISE OF METALLURGY IN THE BALKANS

Р. Балабан, ДРУШТВЕНА УЛОГА БАКАРНИХ ПРЕДМЕТА У КАШНОМ НЕОЛИТУ СРБИЈЕ

Дискусија / Discussion

Т. Sekelj Ivančan, Т. Marković, PRIMARNA OBRADA ŽELJEZA U NIZINI RIJEKE DRAVE TIJEKOM ANTIKE I RANOG SREDNJEG VIJEKA – IZVOR SIROVINE

В. Krištofić, KOŠTANA INDUSTRIJA S NALAZIŠTA JAKOVO-KORMADIN (ZBIRKA ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZAGREBU)

С. Витезовић, КОШТАНЕ СИРОВИНЕ У МЕТАЛНА ДОБА

С. Beldiman, М. Negru, D.M. Sztancs, BONE AND ANTLER ARTEFACTS DISCOVERED AT ROMULA

В. Бикић, У. Војводић, ДИСТРИБУЦИЈА КЕРАМИКЕ И ИЗВОРИ СИРОВИНА НА ПРОСТОРУ СРЕДЊОВЕКОВНОГ РАСА

Дискусија / Discussion

**СЕСИЈА: УЧЕЊАЦИ, СТАРИНАРИ, АРХЕОЛОЗИ -
АРХЕОЛОГИЈА У СВЕТЛУ СОПСТВЕНЕ ИСТОРИЈЕ**

(сесија, А.Д. Бандовић и Ј.Д. Митровић)

9-12,30h / 16-19h - Градски музеј Вршац

М. Милосављевић, ЗА ИСТОРИЈУ ИДЕЈА У АРХЕОЛОГИЈИ

В.В. Михајловић, АРХИВИРАЊЕ И ИСТОРИЈА АРХЕОЛОГИЈЕ

D. Medin, RAZVOJ PRAVNOG OKVIRA ZAŠTITE KULTURNE VAŠTINE U CRNOJ GORI DO POČETKA DRUGOG SVJETSKOG RATA

Д. Михаиловић, В. Димитријевић, М. Роксандић, Ј. Боровић-Димић, ЂОКО ЈОВАНОВИЋ И ПОЧЕЦИ ИСТРАЖИВАЊА ПАЛЕОЛИТА У СРБИЈИ

L. Coltofean, ZSÓFIA TORMA: A PIONEER OF PREHISTORIC ARCHAEOLOGY IN NINETEENTH-CENTURY TRANSYLVANIA

Дискусија / Discussion

D. Periša, FRANJEVAČ KRUNOSLAV MISILO I ARHEOLOGIJA

Ј.Д. Митровић, МУЗЕАЛЦИ СТАРОГ БЕОГРАДА: АНТОН-АНТА МУДРОВЧИЋ, МИЛАН Т. МИТИЋ И ДУШАН Ђ. КАРАПАЊИЋ

В.Д. Михајловић, КОНЦЕПТ РОМАНИЗАЦИЈЕ И РИМСКЕ СТУДИЈЕ У СРБИЈИ: ПОЧЕЦИ

М. Ковач, DR DANICA PINTEROVIĆ I ZAČECI SUSTAVNOG BAVLJENJA ARHEOLOGIJOM U MUZEJU SLAVONIJE

И. Живаљевић, ЂЕРДАПСКИ РИБОЛОВИ У (ДАЛЕКОЈ) ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ: ЧИТАЊА МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА 'АЛАСА' У СРПСКОЈ АРХЕОЛОГИЈИ

Дискусија / Discussion

Д. Гачић, В. Богосављевић Петровић, КАРАШ - ПРВО АРХЕОЛОШКО ИСКОПАВАЊЕ МИОДРАГА ГРБИЋА

А. Старовић, ВЛАДИМИР ФЛУКС И ХЕТИ ГОЛДМАН: АМЕРИЧКА „ЕКСКАУРЗИЈА“ У СРПСКУ АРХЕОЛОГИЈУ 1930-ИХ

А.Д. Бандовић, НАУЧНЕ МРЕЖЕ МИОДРАГА ГРБИЋА И ЊЕГОВИ „УЧЕНИЦИ“ КОСТА НОВАКОВИЋ И ВЛАДИМИР МИЛОЈЧИЋ

М.А. Јанковић, АРХЕОЛОШКО ПУТАЊЕ АДАМА ОРШИЋА СЛАВЕТИЋА ТОКОМ И ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Н.С. Димитријевић, СЕРГЕЈ ДИМИТРИЈЕВИЋ

Дискусија / Discussion

СУБОТА 4. ЈУН 2016.

Екскурзија у Темишвар

9h **Полазак у Темишвар**

бакра на Балкану – Аи Бунар, Рудна Глава, Јармовац и Мали Штурцац – доказују такву тврдњу. Испуцале, делимично трошне стене на Рудној Глави и Јармовцу захтевале су нешто мању употребу тешких камених рударских батова за разбијање матичне стене у којој се налазила руда бакра. За разлику од њих на Малом Штурцу је због веома тврде стене у којој се руда налазила била потребна велика количина батова која је на овом локалитету и потврђена. На Рудној Глави и Јармовцу се минерализација појављује у облику жила које се пружају више метара у дубину што је захтевало прављење вертикалних рударских окана. За разлику од та два рудника, на Аи Бунару у Бугарској руда се појављује у виду дугих жила које се пружају близу површине па се на овом руднику окна појављују у облику дугих хоризонталних јаруга, на појединим местима продубљених тек неколико метара. Таква експлоатација руде није захтевала употребу камених батова који овде нису ни забележени. На Малом Штурцу до сада нису откривена дубока вертикална окна, с обзиром да се минерализација углавном налази близу површине, широко разливена, па је експлоатација руде вршена површински на ширем простору, понекад уз употребу ватре. Површинска експлоатација руде је откривена и на Јармовцу, док је на Рудној Глави, на основу досадашњих истраживања, није било. Најстарији рудници бакра на Балкану сведоче о већ развијеној техници рудне експлоатације, али за сада није познато докле у прошлост сежу почечи рударења на овој територији.

Драгана Антоновић, *Археолошки институт Београд*
Видан Димић, *Београд*

ЕКСПЛОАТАЦИЈА РУДЕ БАКРА НА ЛОКАЛИТЕТУ ПРЉУША НА МАЛОМ ШТУРЦУ

Истраживања на локалитету Прљуша на Малом Штурцу, једном од врхова на планини Рудник, обновљена су 2011. године, после паузе од две деценије. Након пет успешних кампања у којима је установљена величина локалитета и откривен велики број праисторијских рударских радова, данас може да се сагледа начин експлоатације карбонатне руде бакра од стране првих рудара. Веома тврде стене у којима се налази орудњење на Прљуши и начин на који се руда појављује утицали су на то да се на овом рудишту често практикује површинска експлоатација руде паралелно са отварањем подземних окана. У вађењу руде праисторијски рудари су користили ватру, батове разних величина и тежина, а

вероватно и некакве дрвене конструкције о које су вешали најтеже батове који су служили за почетно разбијање стене у којој се налазила минерализација. Трагови горења су откривени у свим до сада истраженим окнима на Прљуши. Велики број камених рударских батова присутан је на целом локалитету, а посебно у окнима у којима су на више места откривене концентрације ових рударских алатки међу којима је било и нових неупотребљених, али исто тако и истрошених примерака одложених због оштећења насталих током употребе. У стенама које оивичавају вертикална рударска окна констатовано је више насупрамних удубљења која су могла да служе као ослонац за некакву дрвену конструкцију. Претпоставља се да су велики и веома тешки камени батови морали да се вешају о греду и тако користе у разбијању стена, пошто их због тежине није било могуће насађивати на дрвене држаље. Претпоставља се да су бројни мали батови били коришћени за одвајање руде од матичне стене. На основу до сада откривене малобројне керамике експлоатација рудника на Прљуши датује се у енеолит и рано бронзано доба.

Miljana Radivojević, *McDonald Institute for Archaeological Research,
University of Cambridge, UK*

PAINT IT BLACK: THE RISE OF METALLURGY IN THE BALKANS

This study integrates archaeological, microstructural and compositional data of c. 7000 years old metallurgical production evidence with an aim to address the how and why of the world's earliest metallurgy. The main focus is set on copper ores and metal production debris coming from four Vinča culture settlements in Serbia and Bosnia and Herzegovina, all dated between c. 5400 – 4400 BC.

Chemical study of copper minerals throughout all sites points at striking uniformity in selecting black and green minerals for metal extraction, some of which predate smelting events at c. 5000 BC. Microstructural examination of metal production debris showed convincing technological similarity throughout c. six centuries of copper making in studied sites. It is argued that black and green ores were intentionally selected as ingredients for the metal smelting 'recipe' in the early stages of Balkan metallurgy based on the knowledge related to their appealing visual aspects.

This finding demonstrates a unique technological trajectory for the evolution of metallurgy in this part of the world and illustrates the capacity that

materials science carries in addressing the how and why of the emergence of metallurgy, and outlines methodology for future studies of early metallurgies worldwide.

Радмила Балабан, *Филозофски факултет, Београд*

ДРУШТВЕНА УЛОГА БАКАРНИХ ПРЕДМЕТА У КАСНОМ НЕОЛИТУ СРБИЈЕ

Експлоатација сировина се, схваћена дословно, најчешће односи на начине набављања материјала за израду различитих предмета. Међутим, она се може посматрати и кроз призму начина располагања одређеним сировинама у праисторијским заједницама. Прецизније, кроз поседовање или употребу артефаката који представљају новину, у односу на до тада познати сет материјалне културе, отварају се могућности за проучавање друштвених интеракција у праисторијским друштвима.

Проналажење предмета који су израђени од сировина чија се изворишта налазе далеко од места проналаска артефакта, са једне стране сугерише постојање размене између две (или више) области. Са друге стране, присуство таквих предмета у различитим контекстима отвара могућности за интерпретације о постојању престижа - социјалном уважавању и поштовању. Поседовање престижних предмета је било ограничено и истицало је положај појединца међу члановима заједнице.

За период касног неолита на простору Србије као репрезентативни примери предмета са специфичном друштвеном улогом најчешће се наводе они израђени од љуштура морских организама (спондилус и глицимерис) или од различитих врста камена (опсидијан, мермер, мермерни оникс, нефрит/јадеит...). Међутим, категорији престижних предмета винчанске културе могуће је додати и оне прављене од бакра (оружје, оруђе и накит).

У овом раду бакарни артефакти ће бити коришћени како би се испитала њихова улога у тумачењима друштвених односа у касном неолиту на простору Србије.

Tajana Sekelj Ivančan, *Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska*
Tamara Marković, *Hrvatski geološki institut, Zavod za hidrogeologiju i inženjersku geologiju, Zagreb, Hrvatska*

PRIMARNA OBRADA ŽELJEZA U NIZINI RIJEKE DRAVE TIJEKOM ANTIKE I RANOG SREDNJEG VIJEKA – IZVOR SIROVINE

U nizinskom području srednjeg toka rijeke Drave istražena su dva položaja u okolici Virja u Podravini (Republika Hrvatska), na kojima je tijekom šest arheoloških kampanja potvrđena primarna obrada željeza. Ovaj zahtjevan postupak taljenja željezne rude odnosno proizvodnje željeza odvijao se na tim pozicijama tijekom kasne antike i ranoga srednjeg vijeka, kako su to pokazali rezultati analiza radioaktivnog ugljika (^{14}C) iz istraženih peći i popratnih arheoloških tvorevina.

Takva nalazišta su na području sjeverne Hrvatske iznimno rijetka. Virje je smješteno u prostoru koji je kroz povijest obilovao potrebnim resursima za proizvodnju željeza (drvo, glina, voda), no nameće se pitanje izvora sirovine tj. željezne rude u ovom močvarnom području. Polazeći od osnovne pretpostavke o podrijetlu sirovine iz okruženja provedena je analiza koncentracije željeza u okolnom tlu pri čemu je analizirano ukupno željezo i to otapanjem dvanaest uzorka tla u zlatotopci tj. "auqa regia". Rezultati su pokazali da dio uzoraka pokazuje iznimno niske vrijednosti, no dio je sadržavao 20 i više % ukupnog željeza u tlu. To upućuje na zaključak da je nizinski, močvarni krajolik uz rijeku Dravu, gdje su visoke podzemne vode i gdje se tijekom hladnijih i vlažnijih dijelova godine voda dulje zadržava na površini, pogodno okruženje u kojem se prirodno taloži željezna ruda neophodna u postupku taljenja. Da je tlo bogato željeznom vidljivo je u boji zemlje uočenoj po površinama oranica nakon suvremenih obrada i u današnje vrijeme, a tijekom iskopavanja u nekim su jamama pronađeni i grumeni željezne rude.

Provedena istraživanja ukazala su da je odabir pozicije za smještaj talioničke djelatnosti u okolici Virja uvjetovan prirodnim datostima u nizini rijeke Drave, gdje se nalaze manja lokalna ležišta željeza.

Vedrana Krištofić, *Hrvatsko arheološko društvo*

KOŠTANA INDUSTRIJA S NALAZIŠTA JAKOVO-KORMADIN (ZBIRKA ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZAGREBU)

U zbirci Arheološkog muzeja u Zagrebu nalazi se oko 560 predmeta koštane industrije s nalazišta Jakovo-Kormadin. Nalazi o kojima je ovdje riječ dospjeli su u Muzej početkom XX. stoljeća, a potječu iz nesustavnih istraživanja J. Brunušmida i muzejskog povjerenika A. Poturičića. Uzimajući u obzir činjenicu kako je na nalazištu osim srednjovjekovne nekropole (V-VI st.) jedina ustanovljena prapovijesna kultura vinčanska, te uz analogije materijala s ostalih dobro istraženih vinčanskih lokaliteta, ovdje analizirani predmeti pripisani su toj kulturi.

Kao što je slučaj i na mnogim drugim neolitičkim nalazištima, najzastupljenija je grupa zašiljenih predmeta, unutar koje prevladavaju koštana šila na čijem je primjeru jasno vidljiva ujednačenost u proizvodnji, ali i u izboru sirovine. Predmeti izrađeni od zuba i školjki malobrojni su i odnose se na strugala od veprove kljove i nekoliko primjeraka nakita. Alatke od roga, iako brojčano nešto manje zastupljene, pokazuju daleko veću raznolikost tipova i varijanti od predmeta izađenih od kostiju. No, neovisno o vrsti sirovine, uočen je vrlo mali broj *ad hoc* alatki, što pretpostavlja prisutnost visoko specijaliziranih pojedinaca za izradu ovih predmeta, odnosno dobro poznavanje svojstava različitih sirovina i primjenu odgovarajućih tehnika izrade.

Osim podataka vezanih uz tehno-tipologiju, analiza predmeta ove zbirke pružila je i uvid u izbor sirovina za izradu alatki i načine njihova pribavljanja, a upotreba alatki ukazala je na ostale djelatnosti koje su se odvijale na samom nalazištu ili u njegovoj neposrednoj blizini. Prema svim navedenim podacima, nalazi ove zbirke uklapaju se u okvire vinčanske koštane industrije i upotpunjuju dosadašnja saznanja o ovom segmentu ekonomije neolitičkih zajednica.

Селена Витезовић, *Археолошки институт, Београд*

KOŠTANE SIROVINE U METALNA DOBA

Коштане сировине спадају у врло важне сировине које су користили још рани хоминиди; најстарије употреба потиче још из доњег палеолита, док се већ од средњег уочава појава формалних, обликованих предмета. Међутим, улазак нових сировина у употребу доводи до промене у

начину коришћења дотле познатих, па се тако камена и коштана индустрија значајно мењају од проналаска металургије, прво бакарне, а потом и металургије бронзе и гвожђа и њиховог ширења.

У овом раду биће дат преглед промена кроз које је коштана индустрија прошла током енеолита и бронзаног доба са фокусом на Југоисточној Европи, посебно промене у типологији и технологији. Поједини типови предмета полако ишчезавају јер их замењују метални, али се јављају нови – на пример, fine коштане дршке за бакарне игле или коњска опрема. Мења се и начин израде, шира употреба бронзе посебно се види у технологији обраде рогова. Коначно, однос према коштаном сировинама делимично се мења – мада су кроз целу праисторију коришћене и као украс, посебно долазе до изражаја различити украсни предмети од рогова током бронзаног доба.

Corneliu Beldiman, *“Dimitrie Cantemir” Christian University,
Faculty of History, Bucharest, Romania*

Mircea Negru, *“Spiru Haret” University, Bucharest, Romania*
Diana-Maria Sztancs, *Central High School, Bucharest, Romania*

BONE AND ANTLER ARTEFACTS DISCOVERED AT ROMULA

The poster presents the results of the analysis of data regarding an assemblage composed of 14 artefacts recovered during the 2015 archaeological excavations in the sectors Romula-Central Fortress/Citadel – ROM_FC of the Roman city Romula, the capital of Roman Dacia Malvenis (Reșca, Olt County, Romania). The pieces are stored within the collections of Olt County Museum of Slatina. This type of artefacts coming from Romula is now systematically studied (from 2014) using an extended methodology. Regarding the context of discovery, most of the pieces were recovered outside of complexes, but in archaeological contexts which allow their dating from the second half of the 2nd to the middle of the 3rd centuries AD.

The methodology of research includes the analysis of various parameters such as: data relative to the context of their discovery, type, state of conservation, raw material, dimensions, manufacture, traces of use. Each artefact was studied according to this standard protocol comprising various components which allow the extensive/exhaustive registration of data. The codes of pieces were established taking into account the sector (example: ROM_FC/2015_1).

The analysis of the artefacts used a series of optical means of study (optic microscope, zoom x10 – x40; digital microscope, zoom x10 – x400); com-

plete sets of photos (microscopic, inclusive) at various scales were taken.

The 14 objects were discovered entire or fragmentary: tools such as bone needles (4); accessories for coiffure, such as bone hairpins (3); tokens (2); engraved bone small plaques for wooden objects (4); bone disk – blank (1). The most numerous pieces of the assemblage are the bone needles (5) and engraved bone small plaques preserving traces of intense burning and coming probably from a wooden box?. All artefacts have been made probably in local workshops from fragments of cattle long bones.

The osseous materials artefacts discovered in 2015 at Romula illustrate an assemblage which is relative limited from a typological point of view. A special mention should be made regarding the relatively rare engraved bone small plaques. By the extensive data provided, the artefacts presented contribute to the organisation of the catalogue of discoveries from the above mentioned site and of the data regarding the complex activities which were characteristic for the 2nd and the 3rd centuries AD within this well-known town of the Roman Dacia. They illustrate the existence of one or several workshops where osseous materials artefacts were manufactured.

Весна Бикић, *Археолошки институт, Београд*
Угљеша Војводић, *Београд*

ДИСТРИБУЦИЈА КЕРАМИКЕ И ИЗВОРИ СИРОВИНА НА ПРОСТОРУ СРЕДЊОВЕКОВНОГ РАСА

Технолошке одлике керамичког посуђа са средњовековних налазишта на простору Раса откривају дефинисане технолошке изборе у погледу врста коришћених сировина и примењених процедура печења. С друге стране, прелиминарни резултати петрографских анализа упућују на локалне изворе сировина. Разматраће се материјал из различитих функционалних скупина, у основи кухињско и трпезно посуђе и, у вези с тим, одлике сировина. Намера је, да се укрштањем свих расположивих података, археолошких и археометријских, у контексту природног окружења и карактеристичних топонима, поставе оквири за стратегију набавке сировина и организацију производње керамике на ширем простору Раса у раздобљу од почетка 13. до почетка 15. века.

СЕСИЈА: УЧЕЊАЦИ, СТАРИНАРИ, АРХЕОЛОЗИ -
АРХЕОЛОГИЈА У СВЕТЛУ СОПСТВЕНЕ ИСТОРИЈЕ
(сесија, А.Д. Бандовић, Ј.Д. Митровић)

Активностима Ј. Шафарика, Ј. Жујовића, Д. С. Милутиновића, Ј. Бошковића, М. Валтровића, Н. Вулића и М. М. Васића кроз цело једно столеће, археолошка дисциплина у Србији прешла је мукотрпан, али значајан пут од аматерски неорганизованог изучавања и сакупљања старих споменика културе до добијања стручњака који су својим знањем и радом стајали раме уз раме са водећим европским стручњацима.

Досадашњи ретки прегледи који су се тицали историје археологије у Србији и земљама Балкана углавном су писани поводом различитих годишњица и јубилеја. Отуда, *Споменица Српског археолошког друштва* представља важну но само и почетну тачку у изучавању дисциплинарне историје. Ипак, у последње време историја археологије показала се као легитимно и важно поље дисциплине где се преиспитују идеје научног прогреса, оживљавају замрле научне дебате, разматра утицај идеологија које су утицале на формирање археолошких интерпретација или методологија археолошких истраживања. Саморефлексивна улога историје археологије утолико је важнија уколико узмемо у обзир да никакав свеобухватан рад о историји српске археологије није написан.

Супротно хагиографском и апологетском писању историје археологије, наш капацитет за интелектуалним иновацијама може бити већ и већи уколико схватимо ово поље дисциплине као запитаност шта је археологија данас у односу на оно што је била.

На тај начин дефинишемо место које је српска археологија имала и има у оквирима европске археологије.

Позивамо све заинтересоване колеге да приложе радове у следећим областима: историја српске археологије, почетак и развој археолошке дисциплине у Кнежевини односно Краљевини Србији и Краљевини Југославији, методолошки и интерпретативни аспекти развоја археологије у Србији, као и уопште историје археологије до Другог светског рата у суседним областима.

Моника Милосављевић, *Филозофски факултет, Београд*

ЗА ИСТОРИЈУ ИДЕЈА У АРХЕОЛОГИЈИ

Оснивач поља проучавања које се данас назива историја идеја је Артур Лавцој (1873-1962) који је као јединице анализе узимао идеје које су широко распрострањене у друштву, па као такве део многих интелектуалних инвентара. Другим речима, то су идеје које се чувају у уверењима, предрасудама, учтивости, укусу, тежњама, које постоје у образованим класама у целој једној генерацији или у више њих. Ову методологију је критиковао Квентин Скинер (р. 1940), па је историја идеја унапређена критиком која је произашла из приступа проучавања интелектуалне историје. Данашња историја идеја углавном се заснива на наслеђу Мишела Фукоа (1926-1984) и његове “археологије знања”.

Поље историје идеја које вреди издвојити по значају за историју археологије је социологија знања. Суштина оваквог изучавања је контекстуализација. Ова област нас учи како се идеје преносе, како се заборављају и губе или каква је улога ауторитета у ограничавању продукције знања. Као ни време “интелектуалних цинова на чијим раменима стојимо”, тако ни наше време није лишено различитих митова и догматских оријентација, па се стога као основна сврха примене историје идеја у археологији може узети “чишћење концептуалних алата” (*sensu Stoczkowski*).

Што више учимо о механизмима преноса знања, свеснији смо шта од наших представа није последица слободног избора и разрађене аргументације. Разумевање митских наратива у нашој савремености, који се најчешће позивају на утемељење у прошлим временима, чини нас кадрим да мислимо критички и доприносимо интерпретативној отворености. Стога сврха изучавања развоја идеја, стилова мишљења, парадигматских промена није потрага за аутентичним и “правим” смислом, већ проширење конгломерата идеја кроз које промишљамо друштво.

У случају историје српске археологије, примена историје идеја ће бити приказана кроз два примера. Први се односи на откриће значаја расне антропологије за домаћу археологију, те њене бројне малигне последице. Други пример се тиче разумевања односа интерпретација Милоја М. Васића, идеја Гордона Чајлда и заснивања културно-историјске археологије у нашој средини.

Владимир В. Михајловић, *Балканолошки институт САНУ*

АРХИВИРАЊЕ И ИСТОРИЈА АРХЕОЛОГИЈЕ

Процес архивирања представља неизоставни део археолошке праксе од самих почетака наше дисциплине, а његова оправданост, односно неопходност данас се не доводи у питање. Штавише, успостављање праксе брижљивог архивирања – било поступака током самог истраживања било артефаката – представљало је кључни корак у професионализацији археологије.

С друге стране, управо када је реч о проучавању дисциплинарне прошлости, ситуација је битно другачија. Архиви су неретко занемарени и/или недовољно употребљени. Стога, овај рад представља покушај свеобухватног, критичког осврта на бројне могуће улоге архива у проучавању историје археологије. Било да је реч о историји проучавања појединачног локалитета, појединаца или академске заједнице, конкретног артефакта или идеје – архивска грађа могла би да понуди значајне увиде. У архивима се крију и корени актуелних интерпретација, и заблуде из прошлости, али и путокази за истраживања која тек треба да уследе. Укратко, архиви су оруђе које повезује прошлост, садашњост и будућност дисциплине. На крају крајева, сваки археолошки рад у неком тренутку заврши у архивима. С тим у вези, овај рад настоји да укаже да тај, напоран и марљив рад не мора у њима остати заборављен.

Dušan Medin, Beograd

RAZVOJ PRAVNOG OKVIRA ZAŠTITE KULTURNE BAŠTINE U CRNOJ GORI DO POČETKA DRUGOG SVJETSKOG RATA

Cilj ovog izlaganja je da se prikaže geneza razvoja pravnog okvira zaštite kulturne baštine u Crnoj Gori od srednjeg vijeka do početka Drugog svjetskog rata. Iako su koncepti “kulturna baština” i “zaštita kulturne baštine” novijeg datuma, svijest o vrijednosti i važnosti određenih predmeta - u prvom redu onih koji su pripadali društvenoj eliti (vladari, crkva...), postojala je u prošlosti i moguće ju je pratiti na osnovu sačuvanih pisanih izvora.

Душан Михаиловић, *Филозофски факултет, Београд*
Весна Димитријевић, *Филозофски факултет, Београд*
Мирјана Роксандић, *Универзитет у Винипегу, Канада*
Јелена Боровић-Димић, *Завичајни музеј – Замак културе,*
Културни центар у Врњачкој Бањи

ЂОКО ЈОВАНОВИЋ И ПОЧЕЦИ ИСТРАЖИВАЊА ПАЛЕОЛИТА У СРБИЈИ

Улога Ђока Јовановића (1860-1902) у истраживању палеолита у Србији није довољно расветљена ни призната за разлику од улоге коју су на том пољу имали Јован Цвијић и Јован Жујовић. Ипак, управо за Јовановића се везују прва открића палеолитских налазишта, рекогносцирања и сондажна ископавања пећина и покушаји интерпретације археолошких, палеонтолошких и антрополошких остатака из плеистоцена. Јовановићева тумачења критикована су од стране његових савременика (пре свега Жујовића) али је несумњиво да су резултати његових проучавања оставили значајан траг у српској археологији. Новија истраживања локалитета на којима је започео ископавања (Преконошка пећина - Голема дупка, Велика и Мала Баланица, Шупља дупка, Велика Врановица) и рекогносцирања у околини Врњачке Бање, умногоме потврђују његова почетна запажања о „траговима праисторијских људи“ на овом подручју.

Laura Coltofean, Brukenthal National Museum, Sibiu, Romania

ZSÓFIA TORMA: A PIONEER OF PREHISTORIC ARCHAEOLOGY IN NINETEENTH-CENTURY TRANSYLVANIA

Zsófia Torma (1832-1899) was a pioneering Hungarian archaeologist who had a significant contribution to the development of prehistoric archaeology in nineteenth-century Transylvania, which was then part of the Austro-Hungarian Empire. She is mostly known for her researches conducted at the prehistoric settlement of Turdaş – *Luncă* (Hunedoara County), which is one of the most important sites in today's Romania.

This paper aims to present and analyse Zsófia Torma's scientific biography in the political, ideological and sociocultural context of the time. It is the result of a complex archival research that has been undertaken in the following Hungarian and Romanian institutions: The National Széchényi Library (Budapest, Hungary), The Hungarian Academy of Sciences (Budapest,

Hungary), The Hungarian National Museum (Budapest, Hungary), The National Archives of Hunedoara County (Deva, Romania), The National History Museum of Transylvania (Cluj-Napoca, Romania), The Brukenthal National Museum (Sibiu, Romania) and The Szekler National Museum (Sfântu Gheorghe, Romania).

The first part of the paper examines Zsófia Torma's personal and professional background, as well as the beginning of her archaeological career, in the context of eighth International Congress of Prehistoric Anthropology and Archaeology (Budapest, 1876). It is for this event that she started undertaking the first excavations at Turdaş – *Luncă*, as well as creating an impressive collection from the discovered artefacts. The second part of the paper presents Zsófia Torma's main theories and interpretation of finds. In short, based on the analogies that she identified between her and Schliemann's discoveries, she believed that Turdaş was a Neolithic settlement inhabited by Thraco-Dacians who were related to the Trojans. Also, she considered that the incised signs on some of her collection's objects indicated the existence of an ancient script. Furthermore, the paper analyses the internationalisation of Zsófia Torma's activity and her efforts in disseminating her finds and research through publications, participation in international congresses, and donations of archaeological materials to several institutions. However, the most important part of this process was the academic network that she developed through the scientific correspondence with Hungarian and especially foreign scholars, such as Archibald Henry Sayce, Francis Haverfield, Johannes Ranke, Albert Voss, Otto Helm, Otto Tischler, Friedrich Lindenschmit, Abraham Lissauer, Matthäus Much, Jaroslav Palliardi, Paul Reinecke, John Lubbock, and many others. Finally, the paper investigates the impact of Zsófia Torma's discoveries and theories, as well as their reception by the nineteenth-century national and international scientific community.

Darko Periša, *Zagreb, Hrvatska*

FRANJEVAC KRUNOSLAV MISILO I ARHEOLOGIJA

Krunoslav Misilo (1903–1971) bio je prvi školovani arheolog među franjevcima u Bosni i Hercegovini. Studije klasične filologije, historije starog vijeka i arheologije završio je u Beogradu, dok je bio u franjevačkom samostanu u tom gradu i na dužnosti župnika u Kraljevu. U arheologiji je djelovao kratko u dva navrata prije i poslije Drugog svjetskog rata ostavivši ipak vidan znanstveni, istraživački i publicistički trag. Kao profesor u Franjevačkoj kla-

sičnoj gimnaziji u Visokom utemeljio je arheološku zbirku, a pod njegovim je utjecajem nekoliko gimnazijalaca izabralo za svoj životni poziv njegove struke, upisalo studije ili branilo doktorate upravo u Beogradu i postalo vodećim stručnjacima i znanstvenicima u tim disciplinama – Alojz Benac, Franjo Barišić, Pavao Anđelić i dr. U referatu se iznose najnoviji podaci o K. Misilu.

Јован Д. Митровић, *Народни музеј у Београду*

МУЗЕАЛЦИ СТАРОГ БЕОГРАДА: АНТОН- АНТА МУДРОВЧИЋ, МИЛАН Т. МИТИЋ И ДУШАН Ђ. КАРАПАНЦИЋ

Антон- Анта Мудровчић (1860–1925) Заборављени музеалац и херој заштите културне баштине Краљевине Србије за време Првог светског рата, био је Антон- Анта Мудровчић. Рођен 1860. године у Госпићу, са породицом се почетком 1901. настањује у Београду где почиње да ради у Народном музеју. Захваљујући бројним талентима и преданом раду, Анта је од послужитеља- домаћина који дочекује и проводи публику кроз Музеј у дане када је отворен, преко препаратора, уметничког рестауратора, фотографа и техничког цртача, пред крај радног века именован за руковоаца музејске Хисторијске збирке. Као стални члан стручне екипе учествовао је на археолошким истраживањима у Виминацијуму (1902–1903), Винчи (1908, 1911–1913) и Стоба (1921–24). Из рушевина бомбардовањем разорених музејских здања лета 1914. Мудровчић је са Јованом Жујовићем спашавао културна добра, прикупљајући све што се у руинама негдашњег Музеја могло пронаћи. Девастирани музејске збирке својеручно је спаковао у дрвене сандуке који су јесени 1915, са српском војском и народом кренули пут југа. Не одвајајући се од драгоценог товара који му је поверен на чување, Мудровчић стиже до Косовске Митровице где, делећи судбину у сандуке спаковане баштине и оних који нису успели да се повуку према албанској обали, бива заробљен крајем новембра 1915. Ратне 1916/18. године проводи у окупираном Београду где као врстан познавалац музејских збирки, у улози члана аустроугарског Bergungs- Kommission ради на прегледу и попису реквирираних музејских фондова. И након рата, Мудровчић наставља да чини све што је у његовој моћи како би наслеђе заштитио, те тако пролећа 1919. у Загребу сведочи на суђењу осумњиченом аустроугарском (хрватском) мајору Ивану Ковачићу за пљачку београдских музејских збирки за време окупације. Током периода обнове (1920–24), иако у поодмаклим годинама, он, с несмањеним ентузијазмом, наставља с фо-

тографисањем српских средњовековних цркава и манастира у Рашкој, Старој Србији и Македонији. Анта Мудровчић преминуо је у Београду 2. априла 1925. године.

Милан Т. Митић (1886–1916) Веома мало или готово нимало познат научној заједници у Србији, Милан Т. Митић само је један од бројних заслужника који је из научног сећања скрајнут у заборав. Иако је поживео свега тридесет година Милан Митић је иза себе оставио драгоцен траг у виду неколико научних, религиозних и културно- политичких текстова, расправа и критика, које је потписивао као Милан Митић, М. М. Равничар или као јеромонах Донат. Милан Т. Митић родио се у Београду 1. марта 1886. године. Завршио је основну школу и гимназију у Шапцу, док је малу матуру 1905. године положио у Београду. Био је студент једне од првих генерација Катедре за класичне језике са књижевношћу београдског Филозофског факултета којима је предавач био др Милоје М. Васић. Милана Митића као “слушаоца” четврте године Универзитета, децембра 1908, професор Универзитета и чувар Народног музеја у Београду, Милоје М. Васић, запошљава као дневничара “ради помоћи на сређивању налазака нађеним при ископавању у селу Винча”. У јесен 1912. Митић напушта Музеј и одлази са Ником Жупанићем у Беч где узима учешће у раду словеначког културно- политичког и историјског часописа “Југ”. Њих двојица били су велики протагонисти идеја др Јована Скерлића, о државном, друштвеном и народном уједињењу јужнословенских народа. Такође били су и страсни противници аустроугарске “la mision civilisatrice” на простору Балкана. Након повратка у Србију почетком 1913. године Митић се као наставнички приправник запошљава у алексиначкој Гиманзији. Крајем априла 1914. Митић се замонашио у Манастиру Раковица, а крајем новембра исте године у Нишу посвећен је у чин јеромонаха. На почетку Првог светског рата бавио се каритативним радом у неколико нишких болница а убрзо након окупације Краљевине Србије крајем 1915, аустроугарске власти хапсе јеромонаха Доната у Манастиру Каленић. Био је осуђен на тешку робију коју служи у земунском затвору (зграда Магистрата) где се услед малтретирања и лоших услова разболео од туберкулозе. Милан Митић умире од последица тамновања 26. маја 1916. године у Београду.

Душан Ђ. Карапанцић (1888–1963) Душан Ђ. Карапанцић био је други “ђак” који је након студија постао близак сарадник др Милоја М. Васића. Као свршени класичар, почетком 1912, Душан Карапанцић запошљава се у Народном музеју у Београду као асистент управника Милоја М. Васића а убрзо затим постаје и његов заменик. Поред овога посла, Карапанцић обавља и послове кустоса праисторијских и класичних ста-

рина све до краја 1922. Учествовао је у археолошким истраживањима Винче (од 1911 до 1934) а руководио је ископавањима у Зоку код Печуја (1920), Арадцу (1921) и Омољици (1922). Као артиљеријски потпоручник српске војске учествује у ратовима од 1912. до 1918. У годинама након Првог светског рата, публикује два научна рада у “Старинару” и доводи у ред музејску археолошку збирку која је преживела девастацију. Крајем 1922. године услед несугласица са управником Владимиром Р. Петковићем, попут начина инвентарисања археолошке збирке, вођења музејских управно- административних послова или ангажовања бившег аустроугарског научног кадра у Музеју (мисли на Балдуина Сарију и Рудолфа Егера), Карапанцић напушта Музеј и посвећује се професури. Радио је као професор латинског језика у више београдских гимназија. Други светски рат дочекује са супругом Вером и сином Слободаном у Београду одакле га Немци, као краљевског официра интернирају у логор VI Ц, у Оснабрику. Након рата, услед преврата у отаџбини, Карапанцић остаје да живи у Западној Немачкој где уређује емигрантски лист “Видовдан”. Професор Душан Карапанцић преминуо је крајем 1963. године у Дортмунду.

Владимир Д. Михајловић, *Филозофски факултет, Нови Сад*

КОНЦЕПТ РОМАНИЗАЦИЈЕ И РИМСКЕ СТУДИЈЕ У СРБИЈИ: ПОЧЕЦИ

Концепт романизације настао је у последњој четвртини 19. века као академски оквир за тумачење ширења римске културе и промена које су настајале инкорпорацијом гвозденодопских друштава у Римско царство. Идеја о романизацији формирана је под пресудним утицајем Теодора Момзена и Френсиса Хаверфилда и, убрзо по формулисању, постала је доминантни начин објашњавања „провинцијалних“ култура Римске империје. Имајући у виду да су се римске студије у Србији развијале управо у периоду краја 19. и почетка 20.в., поставља се питање да ли је и каквог утицаја имао овај тумачењски приступ, односно у којем обиму је он прихваћен/прилагођен од стране домаћих пионира на пољу истраживања римске прошлости. Теоријско-методолошким разматрањем и разлагањем тумачења М. Валтровића, М. М. Васића и Н. Вулића (али и других) скреће се пажња на одлике интерпретативних матрица које су поменути истраживачи успоставили у области римских студија, као и на улогу коју је у њима играо концепт романизације. Овим поступком

се упућује и на настанак два главна правца у тумачењу римско–староседелачких односа у домаћим академским оквирима. Први је идеја о постепеном и потпуном сажимању домородачких са римском културом, при чему је римска страна у замишљеном бинарном опозиту схваћена као супериорнија и она која нужно односи превагу, трансформишући локално становништво у етно–културне Римљане. Други тумачењски правац подразумева истицање отпора и оштре сучељености римске и староседелачких култура, при чему се тек после дугог периода међусобних „културних сукоба“ дешава „романизација аутохтоних“.

Marina Kovač, *Muzej Slavonije, Osijek, Hrvatska*

DR. DANICA PINTEROVIĆ I ZAČECI SUSTAVNOG BAVLJENJA ARHEOLOGIJOM U MUZEJU SLAVONIJE

Dr Danica Pinterović (17. 2. 1897–17. 1. 1985) predavala je povijest i zemljopis na osječkim gimnazijama od 1919. godine. Još kao profesorica u gimnaziji stekla je titulu doktorice znanosti. Doktorsku disertaciju iz bizantologije pod naslovom *Teodora – vizantinska carica* uspješno je obranila 28. listopada 1933. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Važno je napomenuti kako je dr. Danica Pinterović tako postala prvom ženom doktoricom povijesti na beogradskom sveučilištu o čemu je pisala i beogradska *Štampa*.

Nakon više od 20 godina rada u školstvu započela je 1941. godine s volonterskim radom u Muzeju Slavonije, gdje se zapošljava već 1943. godine. Dr. Pinterović prvotno radi kao knjižničarka, a potom i kao kustosica arheološke zbirke i zbirke umjetničkog obrta. U razdoblju od 1945. do 1946. godine bila je članica Komisije za sakupljanje i zaštitu kulturnih spomenika u Narodnoj Republici Hrvatskoj i u toj je funkciji evidentirala kulturno-povijesnu građu Slavonije i Baranje. Godine 1948. imenovana je počasnim konzervatorom za grad i kotar Osijek te je izradila prvu poslijeratnu evidenciju spomenika kulture na području grada i kotara Osijek. Nakon umirovljenja dr. Josipa Bösendorfera 1949. godine dr. Pinterović postaje prvom ravnateljicom Muzeja Slavonije. Dr. Pinterović bila je imenovana, od strane Međukademijskog odbora za istraživanje limesa, voditeljicom istraživanja na hrvatskom dijelu limesa od Batine do Iloka, izradu Tabulae imperii Romani i obradu rimskih epigrafskih natpisa na području Slavonije i Baranje. Na toj je funkciji bila u razdoblju od 1962. do 1974. godine. Tijekom svog dugog stručnog i znanstvenog djelovanja dr. Pinterović dala je značajan doprinos na brojnim područjima koji je popraćen bogatim opusom stručnih i znanstvenih

radova, rasprava i prikaza. Od pedesetih godina 20. st. bavila se izričito antičkom arheologijom, posebno Mursom i limesom. Sudjelovala je na brojnim arheološkim istraživanjima na području Osijeka, Našica, Belog Manastira i Batini, kao i brojnim terenskim pregledima. Bila je aktivna članica brojnih društava vezanih uz muzejsku i baštinsku struku te je vodila opsežnu korespondenciju s domaćim i inozemnim stručnjacima.

Nakon umirovljenja 1961. pa sve do 1974. godine radila je kao honorarni znanstveni suradnik u Muzeju Slavonije, a od 1974. sve do smrti 1985. godine djelovala je kao viši znanstveni savjetnik Centra za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Osijeku. Svoje životno djelo *Mursa i njeno područje u antičko doba*, koje je do danas ostalo najznačajniji pregled antičke Murse, objavila je 1978. godine. Za svoj dugogodišnji stručni i znanstveni rad nagrađivana je međunarodnim stipendijama i brojnim nagradama, među kojima je i Državna nagrada za znanstveno-istraživački rad za 1978. godinu.

Ивана Живаљевић

Лабораторија за биоархеологију, Филозофски факултет, Београд

ЂЕРДАПСКИ РИБОЛОВИ У (ДАЛЕКОЈ) ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ: ЧИТАЊА МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА 'АЛАСА' У СРПСКОЈ АРХЕОЛОГИЈИ

У разматрању улоге различитих учењака у формирању и развоју археолошке дисциплине у Србији, име Михаила Петровића (1868-1943) вероватно није међу првима које пада на памет. Примарна област истраживања овог познатог научника и професора на Великој школи и Београдском универзитету била је математика, те се као таква мало укштала са студијама прошлости. Професор Петровић, међутим, истовремено је био и 'Мика Алас', који је за собом оставио бројне студије о риболову у прошлости Подунавља, начинима живота рибара, и о тежњама различитих страна у бурној историји региона да контролишу ову уносну економску делатност. Ове студије су интегрисане у два кључна дела: *Београд, негдашњи центар великога рибарства* (1940) и *Ђердапски риболови у прошлости и садашњости* (1941). „Негдашње“ време и „прошлост“ у насловима односе се првенствено на период Аласовог детињства и младости, али се аутор неретко осврће и на претходне периоде, кроз забелешке различитих путописаца који су посетили ове крајеве. Глас аутора је истовремено и глас научника са формалним

образовањем из области природних наука, глас рибара који из личног искуства приповеда о свим згодама и незгодама оваквог начина живота, као и хроничара који има жељу да „негдашње велике риболове“ сачува од заборавља. Дела су имала несрећу да су објављена уочи II светског рата, у малим тиражима, те су дуго времена остала релативно непозната. До поновног издања долази 1998., упоредо са настојањима за очувањем дунавског рибљег фонда, али и оживљеним интересовањем за Ђердапска археолошка налазишта. Аласови детаљни описи најбољих локација за риболов, риболовних техника и понашања различитих врста риба заузеле су посебно место у студијама пејзажа, сезоналности, економије и људско-животињских односа у контексту мезолита и раног неолита у Ђердапу, посебно у радовима Д. Борића. Обзиром да праисторија Ђердапа има посебан значај за српску археологију, али и за доживљај археологије у јавности, овај рад истиче улогу дела Михаила Петровића у интерпретацији и перцепцији овог културног контекста.

Дивна Гачић, *Музеј града Новог Сада*
Вера Богосављевић Петровић, *Народни музеј у Београду*

КАРАШ - ПРВО АРХЕОЛОШКО ИСКОПАВАЊЕ МИОДРАГА ГРБИЋА

Миодраг Грбић је своја прва археолошка ископавања вршио у родном граду Сремским Карловцима далеке 1927. године. Као један од првих школованих археолога у Србији, са докторатом код познатог научника Лубора Нидерлеа и искуством на пољу археологије стеченим у Семинару за археологију Универзитета у Прагу, Археолошком институту и Народном музеју у Прагу, Грбић се опробао као теренски истраживач у својству кустоса Хисторијско-уметничког музеја, како се тада звао Народни музеј у Београду. Сондажно истраживање на локалитету Караш, месту званом Ђубрик, Грбић је обавио у два наврата: крајем 1927. и током марта 1928. године.

У Народном музеју у Београду се чува археолошки материјал са овог локалитета који је публикован као посебан сепарат - Праисторија II, Каталог керамике I (1955. године) трудом Блаженке Сталио и Радослава Галовића. Када је реч о документацији са истраживања располаже се Грбићевим кратким извештајима у Годишњаку Српске краљевске академије и Гласнику Историјског друштва у Новом Саду, а скице и дневник истраживања до сада нису евидентирани. Да је Грбић помно водио рачу-

на о методу и начину рада сведочи његова свеска дневничких белешки са скицама из 1928. године са локалитета на којима је после Караша истраживао: Плочник, Старчево-Град, Српски Крстур, Липовац, Љуљаци, Дивци, Ботош, коју овом приликом представљамо.

С обзиром да је његов научни допринос немерљив, а интерпретација и хронолошка детерминација наведених локалитета и даље важећа, сматрамо да су прва археолошка ископавања М. Грбића на Карашу била увод у потоњи истраживачки рад. Иако теренска документација недостаје, извесно је да је пажљиво вршио ископавања Караша одређујући га као млађе неолитско насеље у време када први истраживач Винче такву врсту насеља увелико повезује са познијим периодом.

Андреј Старовић, *Народни музеј у Београду*

ВЛАДИМИР ФЈУКС И ХЕТИ ГОЛДМАН: АМЕРИЧКА ‘ЕКСКУРЗИЈА’ У СРПСКУ АРХЕОЛОГИЈУ 1930-ИХ

Развој српске праисторијске археологије у прве три деценије 20-ог века био је обележен великим и важним открићима у Подунављу, која су оставила трајни печат у истраживању и познавању неолита. Тако, управо у овом периоду су археолошки промовисана два налазишта епохалног значаја – *Винча-Бело брдо* (М. Васић) и *Старчево-Град* (М. Грбић). Истрајност ова два великана српске археологије, потекла из данашњег Народног музеја, врло брзо је довела до пуне међународне научне афирмације ширег значаја балканског неолита.

Када је Грбић 1928. године први пут сондажно ископавао Старчево, важна открића која је тамо начинио привукла су озбиљну пажњу иностраних колега. Његови добри контакти и иницијативе су већ следеће године довеле до осмишљавања међународног пројекта (пре свега српско-америчког) систематских ископавања на Старчеву, која су и спроведена у кампањама 1931-1932. године. Кључне личности били су археолози америчке источне обале Владимир Фјукс (Универзитет у Филаделфији, Пенсилванија) и Хети Голдман (Универзитет Харвард, Масачусетс). Иако су њихова имена позната у нашој археолошкој јавности и то управо по учешћу у „Пројекту Старчево“ из 30-их, практично се ништа више о њима не зна. Међутим, значај ове две личности битно је већи и у контексту америчке, али и европске археологије. Намера овог излагања је да осветли важне детаље из контекста професионалне и личне биографије ова два археолога.

Александар Д. Бандовић, *Народни музеј у Београду*

НАУЧНЕ МРЕЖЕ МИОДРАГА ГРБИЋА И ЊЕГОВИ “УЧЕНИЦИ” КОСТА НОВАКОВИЋ И ВЛАДИМИР МИЛОЈЧИЋ

Миодраг Грбић је докторирао код Лубора Нидерлеа на Универзитету у Прагу 1925. године са темом из праисторијске археологије. Ипак, поред широког образовања које је стекао, Грбић није предавао на Универзитету у Београду, већ је од 1927. године званично запослен у Народном музеју у Београду. Од 30-тих година XX века Грбић је био у кореспонденцији са утицајним европским археолозима. Дугорочно гледано, Грбићев „невидљиви колеџ“ показао се изузетно значајним за српску археологију. Користећи своје контакте, првенствено са немачким археолозима, Грбић је успео да младог историчара Косту Новаковића и археолога Владимира Милојчића пошаље на докторске студије археологије, првог у Немачку, а другог у Аустрију. У историји српске археологије Коста Новаковић је остао непознат, будући да је несретно преминуо у вихору Другог светског рата. Његови чланци о „варварској“ уметности у Уметничком прегледу, гласилу Музеја кнеза Павла, остали су готово непримећени. На другој страни, Владимир Милојчић постао је један од најпознатијих европских праисторичара. Но њихове судбине су много више од куриозитета и говоре нам о парадигматичном периоду и односима немачке и српске археологије, непосредно пред и током Другог светског рата.

Марко А. Јанковић

Археолошка збирка, Филозофски факултет, Београд

АРХЕОЛОШКЕ ПУТАЊЕ АДАМА ОРШИЋА СЛАВЕТИЋА ТОКОМ И ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Оснивање и развој локалних музеја и збирки у Србији у првој половини 20. века представља озбиљну степену у развоју југословенске/српске археологије и њене институционализације. Прве музејске збирке и археолошка истраживања углавном оснивају локални аматери, заљубљеници у прошлост, неретко личним напорима и финансијама. Један од таквих људи, био је и Адам Оршић Славетић, један од оснивача Народног музеја у Нишу и зачетник археолошких ископавања на бројним локалитетима у јужној Србији. О његовом раду у Музеју и Кон-

зерваторској комисији банске управе, већ је писано на другом месту, па ћу се задржати на периоду о коме се мало зна – период током другог светског рата и непосредно по његовом завршетку.

Адам Оршић је дочекао априлски рат у Нишу, где га је Врховна немачка команда поставила за управника Нишке области на коме се задржао кратко, до јула месеца када град заузима Бугарска управа, па Оршић одлази у Београд по даља упутства. У документима архива Аненербе, објављеним након ослобођења, откривен је и документ којим Адам Оршић предлаже план ископавања у Србији и Македонији током 1942. и 1943. године, упућен представнику Аненербеа за Србију. Подаци о његовом раду током рата нису доступни до сада, па једино што знамо о њему су дипломатске мисије које испред НДХ спроводи у Софији, где на састанку са бугарским царем Борисом расправља о археолошким и геолошким истраживањима на Балкану.

Траг му се поново појављује 1944. године у Панчеву, где се венчава са Елфридом Штадлер, асистенткињом бечког универзитета, са којом ће провести остатак живота. Након завршетка рата, Оршић ради у интернистичком логору у Астену (Аустрија) где помаже у едукацији словенске деце, али истовремено учествује на ископавањима широм Аустрије у сарадњи са музејима у Линцу и Михелдорфу. У Астену ће остати све до 1951. године, када ће коначно отићи са породицом у Бразил, где ће учествовати у пионирском послу оснивања археологије као дисциплине.

Небојша С. Димитријевић, *Народни музеј у Лесковцу*

СЕРГЕЈ ДИМИТРИЈЕВИЋ

Сергеј Димитријевић, рођен 1912. године у Пироту, одрастао и школовао се у Лесковцу, економиста по струци, радни век је провео у Београду, али је увек поносно истицао да је Лесковчанин. Као одличан ученик лесковачке Гимназије и познавалац римске и грчке књижевности почео је да показује интересовање за старине, нарочито за стари новац из Лесковца и околине. У једном граду, као што је Лесковац између два рата, где је и даље владало стање оријенталног јавашлука, био је међу првима који је спознао значај сакупљања и обраде предмета локалне и регионалне историје. Обилазио је познате културно- историјске споменике и археолошке локалитете, неке је и сам открио, бирао је време када локални становници обрађују земљу, нпр. окопавају винову лозу на Градцу код Злокућана. И док су се виноградарци бавили својим по-

слому, Сергеј је прегледавао гомиле земље коју су избацивали у потрази за „старицама“. Своју љубав према овом послу наставио је и после селидбе у Београд. Иако на одговорним радним местима у Београду, Сергеј Димитријевић никада није заборавио Лесковац. Свестан улоге и значаја музеја као чувара тековина ума и духа једног поднебља, он је одмах након Другог светског рата био један од најактивнијих покретача и организатора Народног музеја у Лесковцу. Током 1947/48. године Сергеј Димитријевић је поклатио 1871 музејски предмет. Предмети су долазили са територији тадашње лесковачке општине, али и са познатих археолошких налазишта у Србији. Збирка је обухватала све периода историје лесковачког краја, од неолита до ослобођења од Турака и касније радничког покрета. Његова велика љубав била је и нумизматика, он је током свог вишедеценијског рада прегледао и пописао око 300 нумизматичких збирки, на основу чега је написао 30 радова на тему нумизматике.

Сергеј Димитријевић преминуо је у Београду 1987. године.

МАТЕРИЈАЛ ЗА СКУПШТИНУ САД

Управном одбору Српског археолошког друштва упућено је писмо које су потписали чланови истраживачког тима и аутори књиге *Археолошка карта Баната 1* (Станко Трифуновић, Ивана Пашић, мр Војислав Ђорђевић, др Дејан Радичевић, Јелена Ђорђевић, др Дубравка Николић, др Славиша Перић и мр Драган Јовановић). У том писму је изречена молба да се преписка коју сматрају спорном објави у овој публикацији у целости, као и да читава проблематика буде разматрана и на самој Скупштини Друштва. У образложењу молбе, између осталог стоји: „Колега Предраг Медовић написао је писмо поводом пројекта *Археолошка топографија Баната* и књиге *Археолошка топографија општинe Нови Кнежевац* (Нови Сад 2012), које је упутио финансијерима пројекта и монографије (Министарство културе Републике Србије и Покрајински Секретаријат за културу и образовање АП Војводине), као и институцијама које воде тај посао (Музеј Војводине, Покрајински завод за заштиту споменика културе у Петроварадину и Народни музеј Панчево). У писму је изнет главни мотив, изречен кроз захтев финансијерима и управама институција, да се пројекат „прекине и заборави“. Тим од осам археолога који је ангажован на пројекту и публикавању његових резултата написао је одговор на ово писмо и упутио га на исте адресе. Иако тешко оклеветани од аутора писма, на наш одговор институцијама којима је Медовићево писмо упућено, нисмо добили никакву повратну информацију.”

Излазећи њиховој молби у сусрет, преписку између др Предрага Медовића и потписника писма преносимо у целости.

Dr Predrag Medović, naučni savetnik u penziji
 Novi Sad, Narodnog fronta 71
 6. april 2015.

НАРОДНИ МУЗЕЈ ПАНЧЕВО

Примљено: 07. 04. 2015

Датум	Број	Листа	Листа
	337		

SEKRETARIJAT ZA KULTURU AP VOJVODINE
 Gospodja Dušica Juribašić

**Protivrečnosti i nedoumice u vezi sa
 Arheološkom topografijom Banata 1— opština Novi Kneževac**

Tokom 2012. godine štampana je knjiga pod naslovom: „ARHEOLOŠKA TOPOGRAFIJA BANATA 1“. Posvećena je arheološkim nalazištima u opštini Novi Kneževac. Kao izdavači označeni su: Muzej Vojvodine Novi Sad i Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture Petrovaradin. Kao autori kataloga nalazišta navedeni su: Dejan Radičević, Vojislav Đorđević, Stanko Trifunović i Ivana Pašić. Autori posebnih tekstova i obrada arheoloških nalaza su: Vojislav Đorđević (Narodni muzej Pančevo), Jelena Đorđević (Narodni Muzej Pančevo), Dragan Jovanović (Narodni muzej Vršac), Dubravka Nikolić (Filozofski fakultet Beograd), Ivana Pašić (Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture Petrovaradin), Slaviša Perić (Arheološki institut SANU Beograd), Dejan Radičević (Filozofski fakultet Beograd), Stanko Trifunović (Muzej Vojvodine Novi Sad), Zoltan Čemerle (O.Š. „Sveti Sava“ Kikinda). Knjiga je štampana u formatu A1, puni kolor, 377 strana, tvrdi povez. Posebno je naglašeno da su sredstva za štampu obezbedili Ministarstvo kulture Republike Srbije i Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture u Petrovaradinu.

Koncepcija knjige, kao i ceo pristup izradi arheološke karte Novog Kneževca, je apsolutno neprihvatljiv i pogrešan. Knjiga je opterećena veledikim brojem nepotrebnih ilustracija i završnih analiza arheološkog materijala. Bez ikakve potrebe tri seoska atara su razvučena na 377 strana; što celu materiju čini komplikovanom i zamršenom. U njoj ima više nepotrebnih tekstova i ilustracija, nego bitnih i jednostavnih informacija kakvu ovakva literatura zahteva. Da pomenemo samo 183 karte raznih veličina i 211 kolor fotografija uglavnom arheoloških nalazišta, nekoliko ambijenata 3 naseljena mesta. Mnoge fotografije su nekvilitetne i ne govore ništa. Nekoliko karakterističnih lokaliteta i humki je opravdano, ali zaparložene njive, pod usevima ili ogoljene, bez obzira šta se u njima nalazi, ne pružaju nikakvu pomoć korisniku. Umesto tolikih karata, cela priča se mogla završiti sa tri priredene manje karte kojima se služio Pokrajinski zavod (u prilogu). Ilustrovani arheološki materijal je preobiman, pogotovo ako se zna da je mnogo toga već publikovano. U tablama se nalaze i atipični fragmenti keramike koji ničemu ne služe. Opis nalazišta je nepodpun i bez osnovnih odrednica. Ako lokalitet nije ranije istraživan, on je smešten pod redni broj bez naznake da li se radi o naselju ili nekropoli. Ispostavilo

se da osim keramike i kamenih oruđa nema nikakvih drugih elemenata za opredelenje nalazišta. U ovom tekstu dominiraju koordinate, visinske tačke, ukupan broj nadenih fragmenata i tačan procenat učešća keramičkog materijala po dobima. Ilustracije bi morale biti povezane sa tekstom i atribuirane. To je zadatak autora. Sve što nije identifikovano, nije vredno prezentacije. O posebnoj analizi arheološkog materijala po dobima je u ovom slučaju nepotreban i o njemu neću govoriti. Te analize se ne rade za svaku opštinu, niti užu ovlast već samo za predeonu i zatvorenu celu. U ovom slučaju za ceo Banat. Sve liči, a to priznaje i S. Trifunović, da je ovo malo topografija, malo monografija tri sela.

Može se, verovatno sasvim opravdano, staviti primedba da je ova kritika knjige zakasnela. S tim u vezi želeo bih da napomenem da sam sa pravom očekivao kritičku reakciju nekog od aktivnih arheologa. Pošto to nije bio slučaj, osećam obavezu da ukažem na ovaj problem. Posebno iz razloga što su, prema informacijama kojima raspolazem, ove godine odobrena sredstva da za sličan poduhvat muzeja u Pančevu. To je već u ovoj knjizi S. Trifunović i najavio. Koliko znam, a time sam se aktivno bavio 15 godina u Pokrajinskom zavodu, od topografije se očekuje jedinstavn i svrsishodan način prezentacije trenutnog stanja istraženosti arheoloških nalazišta na određenoj teritoriji: On nije konačan i vremenom će se dopunjavati. Takav kriterijum su usvojili tvorci projekata Arheološke karte Jugoslavije, preko SADJ koji je vodio J. Todorović i Savet Akademija FNRJ, koji je predstavljao M. Garašanin. Slično je osmislio i 16 godina radio Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture iz Novog Sada, od 1964. do 1980. godine, kao i Zavod Srema iz Sremske Mitrovice. Malo drugačije je postupao samo Narodni muzej iz Kikinde kada je u pitanju način lociranja nalazišta. Praktično, to znači upitnik sa desetak jasno definisanih pitanja. Osim preteranog detaljisanja i rastezanja građe i teksta, kao što je to urađeno za 3 naselja u severnom Banatu, nije način da se ovaj projekat tako tretira i komplikuje, čak pod uslovom da imamo na pretek materijalnih sredstava i kadrova. Sa druge strane, nije topografija mesto na kojem će se publikovati neobjavljeni fondovi u područnim muzejima koji brinu S. Trifunovića. To je sasvim drugi problem i metodologija, ali o tome ovde nije reč. Neobjavljen arheološki materijal jeste gorući problem srpske arheologije i ja sam zbog toga krajem prošlog veka uradio i objavio temeljnu analizu stanja postojećih fondova u muzejima Vojvodine. Rezultat je bio poražavajući. Publikovano je samo 5%. Taj se problem projektom topografije može ublažiti, ali se ne može rešiti.

Pokretač ovog projekta u uvodnom tekstu navedene publikacije pokazao je skromno i nepotpuno poznavanje posla koga se latio. Tako na strani 9 navodi da je među prvima u Vojvodini D. Popović počeo evidenciju arheoloških nalazišta u Sremu. To nije ni korektno ni tačno. On je preuzeo sistem od Pokrajinskog zavoda i radio i uradio najveći deo Srema, a ostatak K.O uradio je Pokrajinski zavod, pre osnivanja Zavoda Srema i dolaska D. Popovića. Pokrajinski zavod je pokrenuo projekat nazvan: „Topografija spomenika kulture Vojvodine“ i on je obuhvatao sve struke: arheologiju, istoriju, istoriju umetnosti, etnologiju i istoriju arhitekture. U ovom slučaju S. Trifunović je samo u pravu kada kaže: „Taj doprinos (Zavoda) vidimo kao redovan, najvažniji sistematski i organizovan posao na ovom problemu, kroz novi pristup i standardizaciju u evidentiranju arheoloških nalazišta“. Ako je već sebi dozvolio da pohvali napore Zavoda na planu usavršavanja metodologije evidentiranja arheoloških nalazišta, zašto se nije pridržavao tih standarda? Izmislio je nove i neshvatljive kriterijume. Umesto da nastavi već skoro

окончан posao на овом пројекту, он из само њему познатих разлога почиње ново евидентирање и са колегама из Панчева, Вршца и Београда ради северни Банат. Где је ту археолог Народног музеја из Кикинде? Нови Кнежевац је више од пола века био и остао брига поменутог Музеја. На овом подручју ceo радни век је провео археолог М. Герић. О Герићу Трифунović има лепе речи хвале за оно шта је све урадио, чувао и контролисао терен, а не каже да ли је шта користио од његових рекогносцирања? Било би врло занимљиво сазнати шта је ново открио С. Трифунović својим рекогносцирањем а што Герићу није пошло за руком (стр. 31). Био би му то добар изговор и оправдање за ново рекогносцирање и контролу резултата рада М. Герића. Када смо већ код М. Герића треба рећи да је он још шездесетих година прошлог века испоручио карту археолошких налазишта са свих припадајућих 22 К.О. на територији општина коју обрађује Народно музеј у Кикинди (Нови Кнежевац, Џока и Кикинда). Осим тога, знам да је М. Герић деvedesетих година имао spremnu археолошку карту за наведене К.О. и да их је нудио Академији наука Војводине за штампање. Зар то све С. Трифунović није морао знати и отворено рећи, осим што га је здушно похвалио. Или је можда у питању директна злоупотреба туђег дугогдишњег мукотрпног рада. Да кажем и то да је на промоцији књиге М. Герић био видно потрешен садржином књиге и односом према његовом доприносу на том проблему?

Изнад свега, сматрам да је програм топографије овако како је zamišljen подржив у стручном и материјалном смислу. За успешно sprovođenje овог пројекта потребна је јасна методологија и одговарајући институционални оквир. Такви и слични пројекти се одвијају у оквиру одговарајућих установа. Колико ми је познато Музеј Војводине никада није усвојио један овакав пројекат. Мислим да га нема ни сада. Рекогносцирања врши од објекта до објекта, за своје потребе. Завод је права адреса, али не знам да ли је та установа водила и контролисала поновљена рекогносцирања у северном Банату. Још мање знам о томе да ли је Завод одлучио да на овакав начин публикује нову и стару грађу која се односи на археолошку топографију. Пре неколико година сам питао директора Завода да ли има какве планове у том погледу, није ништа одговорио па ми није јасно да ли ме је разумео или није имао одговор. Неколико година касније, Завод је ето финансирао штампање ове књиге. Сад ми тек ништа није јасно.

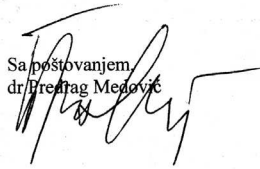
Ако је творак пројекта С. Трифунović признао да је Завод до краја осмислио евиденцију, како је дошао на идеју да то ради у виду монографија за сваку општину? У општини Кнежевац су обрађене три К.О. од укупно 5 К.О. Да ли остале немају археолошка налазишта или је у питању нешта друго. Шта год било, требало је територије тих К.О. презентирати, јер и негативан биланс је важан резултат из многог разлога. И сада смо на најважнијем питању. Три насеља па монографија, пуну катар и много пара и рада. Сада се најављује сличан пројекат и за Панчево. Код себе имам теренске beležnice рекогносцирања Панчева и околине. Укупно 11 К.О. (Опово, Старчево, Панчево, Омолјика, Иваново, Глогонј, Јабuka, Сефкерин, Сакуле, Идвор, Баранда). Рекогносцирање сам вршио 1971. године. Касније и нека друга места и о томе постоји документација у Покрајинском заводу. Хоћемо ли опет испоčetка? И тако мало са севера, мало са југа, па ćemo у 22 веку стићи до средњег Баната. У Банату има 188 К.О. Ако узмемо као мерило објављену монографију 1, то значи требаће нам још много средстава за припрему и штампање још око 40 оваквих некавалитетних књига. Додато ли још 117 у Бацкој и 131 К.О. у Срему, ја нисам у стању да направим раџуну за такву бесмислицу. Што је било, било је. Хајде да сада довршимо рекогносцирање тамо где тај posao eventualno није рађен, највише око 5% К.О., па да на основу приређених топографских карата 1:50000

kartiramo sva arheološka nalazišta i publikujemo u posebnim tomovima Banat, Bačku i Srem. Sve tri knjige imaće veličinu ove za 3 K. O. u severnom Banatu. Kako to izgleda može se videti na primeru publikovane topografije Šajkaške. To je međurečje Dunava, Tise i Jegričke sa 14 K. O. i vrlo gustim i bogatim arheološkim nalazištima. Rad je štampan dvojezično i sa prilogima ima 161 stranu.

Napominjem da je Vojvodina višestruko ispresecana kontrolisanim zemljanim radovima na trasama auto-puteva, regionalnih puteva, naftovoda, gasovoda, izgradnjom kanala DTD i zaštitom priobalja na levoj obali Dunava pri gradnji HE Đerdap, zaštitom od posledica poplava 1965. godine leve obale Dunava od Bogvojeva do Novog Sada, pa obale Tamiša i Begeja. Sve to zajedno daje izvanrednu osnovu za pristup izradi arheološke karte.

Ako sam bio dovoljno jasan, a trebalo bi i da sam dovoljno stručan i upućen u ovu materiju, predlažem da se započeta praksa energično prekine i zaboravi. Rad na publikovanju građe za arheološku kartu Vojvodine treba što pre nastaviti po sistemu koji je izgradio Pokrajinski zavod tokom 16 godina intenzivnog bavljenja ovim poslom. To znači treba i da ga završi. Ima relevantnu građu, katastarske i preuređene topografske karte za sve K. O. Vojvodine. U taj program moraju se angažovati stručnjaci opštinskih i regionalnih zavoda Vojvodine i muzejske ustanove takode. Projekat bi morao voditi iskusan tim stručnjaka koji će imati puno ovlašćenje i podpunu odgovornost za svoj rad. To bi bili stručnjaci za praiistoriju, antiku i srednji vek. Takav projekat moraju usvojiti svi osnivači ustanova zaštite u Vojvodini i Ministarstvo kulture Republike Srbije. Na takav pristup nas prisiljavaju ugroženost arheoloških nalazišta, potrebe arheološke nauke Srbije i Evrope, izrada prostornih planova Pokrajine i Republike, kao i dosadašnja uložena velika sredstva u ovaj projekat.

Sa poštovanjem,
dr Bredrag Medović

Ovu predstavku sam uputio:

- Ministarstvu kulture Republike Srbije Beograd
- Pokrajinskom sekretarijatu za kulturu Vojvodine N. Sad
- Muzeju Vojvodine Novi Sad
- Pokrajinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture Vojvodine N. Sad
- Narodnom muzeju Pančevo

МИНСТАРСТВО КУЛТУРЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Сектор за културно наслеђе

Писмо Предрага Медовића ^{УПРАВА ЗА ЗАШТИТУ ПИСМЕНОСТИ И НЕПОКРЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ}
Противречности и недоумице у вези са ИСАРНИЦА - 62
Археолошким топографијом Баната 1 – општина Нови Кнежевац
одговор чињеницама ПРИМЉЕНО: 21.05. 2015

Област	Порука	ИД	Србија	Код	Врста
1775	02				

Поштовани,

Обраћамо Вам се поводом *Писма* које је потписао др Предраг Медовић, археолог у пензији, а упућено је Министарству културе Републике Србије, Секретаријату за образовање и културу Извршног већа Војводине, Музеју Војводине у Новом Саду, Покрајинском заводу за заштиту споменика културе у Петроварадину и Народном музеју у Панчеву. *Писмо* је крајње злонамерно, са циљем да се заустави пројекат *Археолошка топографија Баната*, како у писму пише ...*да се започета пракса енергично прекине и заборави*. У њему је изнето више неистинитих тврдњи на рачун *Пројекта* и књиге *Археолошка топографија општине Нови Кнежевац*, чији су аутори који се поименице наводе тиме оклеветани, а посебно острашћено је нападнут Станко Трифуновић, чије се име у *Писму* помиње 11 пута. Пре него што се позабавимо конкретним детаљима из *тисма*, подсетићемо укратко на чињенице које су веома важне за поменути пројекат и књигу, иако су оне објашњене у уводном делу саме *Књиге*.

Пројекат је започет 2004. године. На терену су до сада у целости обрађене општине Нови Кнежевац, Чока и Панчево, док су општине Кикинда и Ковин делимично обрађене. Од самог почетка, за евидентирање археолошких налазишта, примењен је *Међународни стандард за основне податке за археолошке локалитете и споменике* који је прописао *Савет Европе*. На основу *Стандарда*, за потребе *Пројекта* графички је осмишљена релевантна документација чији је *Картон археолошког налазишта*, Министарство културе Републике Србије прописало 2006. године као обавезан за археолошка рекогносцирања на територији Србије.

*

У *Писму* се на више места наводи да је *Књига* обухватила три сеоска атара што је сасвим нетачно зато што је обрађена цела општина Нови Кнежевац са 5 К.О. које имају 9 насеља. Поглавља која се држе К.О. су упадљиво одвојена фотографијом и насловом преко целе стране тако да је немогуће да било ко прелиста књигу, а да то не схвати.

Занимљиво је да према потписнику *Писма*, у *Књизи* не ваља ништа!
Од *концепције* која је апсолутно неприхватљива и погрешна, преко *описа налазишта* који је непотпун и без основних одредница, у коме доминирају *координате, висинске тачке и проценти учешћа керамичког материјала по добима, некавалитетних фотографија* које не говоре ништа, *непотребних толиких карата, табли са атипичним фрагментима керамике* који ничему не служе, до *непотребних текстова* са анализом археолошког материјала по добима. Да је ово писмо доступно археолошкој јавности, сваки коментар би био потпуно излишан зато што би аутор оваквим квалификацијама *Књиге*, која је одлично примљена у тој јавности, само себе осрамотио. У овом случају, ипак да поновимо да се данас рад на археолошкој топографији, без координата, висинских тачака, процената, детаљних карата за свако налазиште и збирних, илустрација налаза који потичу са сваког налазишта и финалне анализе изнетих података, не

може сматрати савременим и напредним. Нумеричко и детаљно графичкоодређивање позиције и других карактеристика археолошког налазишта у односу на субјективни опис представља значајан напредак археолошке науке у области топографије. О томе је неко размишљао доносиоци *Међународни стандард* који смо прихватили и поменули. За *измишљање нових и несхватљивих критеријума у евидентирању археолошких налазишта*, „оптужен“ је *покретач овог пројекта (С.Трифуновић)*. Одговорност за покретање пројекта може преузети С. Трифуновић, иако није сам у томе, али за *измишљање нових и несхватљивих критеријума...* требало би да се аутор *писма* обрати Савету Европе.

Као што не ваља *Књига* не ваља ни цео *Пројекат*. У *Писму* се често помиње допринос угледних институција и колега археолошкој топографији на простору бивше Југославије. Као незабављиви за простор Војводине више пута се наводи, у првом лицу, потписник овог писма кроз свој дугогодишњи рад у *Покрајинском заводу*, а за простор северног Баната Милорад Гирић. Наводе се *пројекти и критеријуми* који су *осмишљени и усвојени* пре више од 50 година. Рад се одвијао деценијама, додуше заборављено је да се каже да се деценијама одвајао и новац, што аутор *Писма* у нашем случају покушава свим силама да пречи. А резултати? *М. Гирић је још шездесетих година прошлог века испоручио карту археолошких налазишта...; М. Гирић је деведесетих година имао спремну археолошку карту за наведене К.О. и нудио их је Академији наука Војводине за штампање; Код себе имам теренске белешнице рекогносцирања Панчева и околине... о томе постоји документација у Покрајинском заводу...* Нигде ни једног податка о публикованим резултатима, али зато о *Књизи* и *Пројекту* све најгоре, као и велика брига и страх да држава не потроши још неки динар на штампање резултата које смо почели да објављујемо у *неквалитетним књигама*.

У *Књизи* су јасно цитирани најжалост малобројни радови на тему археолошке топографије, који су публиковани пре издавања ове књиге. Њих аутор *Писма* или не помиње или их омаловажава, али се зато допринос П. Медовића и М. Гирића истиче као примарни, иако археолошка јавност тај допринос никада није видела у форми објављених радова. „Заборавамо“ је аутор *Писма* да наведе да *Књига* има и два рецензента, као да они и не постоје, што само сликовито указује на непрофесионалне намере које стоје иза оваквог писма. Питамо се да ли је истинит податак и како га схватити, да је М. Гирић 90-их година прошлог века *нудио археолошку карту Академији наука Војводине* иако је деценијама уназад посао на Археолошкој карти Војводине финансирао САНУ?

Потпуно нетачно и бесмислено, у писму стоји да *Музеј Војводине никада није усвојио један овакав пројекат*. Мислим да га нема ни сада. Тако испада да су *Књизи* и *Пројекат* Министарство културе Републике Србије и Секретаријат за образовање и културу ИВ Војводине, финансирали не знајући за тајну коју им аутор *Писма* открива, да Музеј Војводине никада није ни имао *овакав пројекат*. Наводи се да *овакав пројекат треба да има институционални оквир, да треба да се одвија у оквиру одговарајућих установа, да би га морао водити искусан тим стручњака, а да Музеј Војводине рекогносцирања врши од објекта до објекта (шта год то значило) за своје потребе*. Аутор *Писма* очигледно Музеј Војводине и Народни музеј у Панчеву не сматра одговарајућим институцијама. Тим стручњака садашње старосне доби од 40-их до 60-их година, са 15-то годишњим минимумом активног истраживачког искуства сваког члана тима, у којем је неколико доктора наука и магистара није искусан по аутору *Писма*. Овај тим ипак није размишљао о укључивању стручњака са дугогодишњим искуством у пензији, па ваљда због тога није искусан. Износи се сумња у то да је *Завод као права адреса* уопште учествовао у целом пројекту и издавању књиге. Аутор *Писма* тако прозива *Министарство, Секретаријат, Завод и Музеј*, инсинуирајући некакве нелегалне радње.

О таквим озбиљним оптужбама, упућеним институцијама, треба да размисле органи тих институција како се не би дозволило да се клевете изнесу без повлачења било какве одговорности.

Озбиљне оптужбе изнете су и по питању злоупотребе туђег рада и ауторства – *Зар то сав (М. Гирић је деведесетих година имао спремну археолошку карту за наведене К.О. и нудио их је*

Академији наука Војводине за штампање) С. Трифуновић није морао знати и отворено рећи, осим што га је здужио похвалио. Или је можда у питању директна злоупотреба туђег дугогодишњег мултипног рада. Наводи се и да је на промоцији *Књиге М. Гирића био видно потрешен садржином књиге и односом према његовом доприносу на том пројекту?* Како је аутору *Писма* засметао врло коректан однос према колеги М. Гирићу, који је у *Књизи* видан, што аутор *Писма* и потврђује, онда се окренуо клевети за злоупотребу туђег рада, што баш није лако рационално разумети. Посебно није лако разумети „*потрешеност*“ М. Гирића на промоцији *Књиге* која је била у Музеју Војводине 27. марта 2013. године, ако знамо да је колега Гирић преминуо 14. децембра 2011. године. Колега П. Медовић није присуствовао промоцији *Књиге*, тако да су „*информације*“ о „*немилом догађају*“ или плод несхватљиве мржње према одређеним људима и напретку у археологији Србије, па тако и измишљене, или потичу из других, полуобавештених, такође злонамерних извора, који су учествовали у креирању овог писма. У сваком случају ово је мучан и јадан пример непоштовања колега, у чему се не преза ни од злоупотребе имена људи који више нису међу нама.

Истина је, да су подаци које су оставили М. Гирић, али и истраживачи пре њега, интегрисани у *Књизу* колико год је то било могуће. Сасвим је јасно назначен допринос старијих истраживача, а конкретни подаци су обрађени према *Међународном стандарду* који је по први пут примењен у Србији. Отпочињући *Пројекат*, пред нама се нису налазили *описи налазишта* у коме доминирају *координате, висинске тачке и проценти учешћа керамичког материјала по добима, непотребне толике карте, табле са атипичним фрагментима керамике који ничему не служе, и непотребни текстови са анализом археолошког материјала по добима*. Нажалост није било ни координата, ни ката, ни процената, нити било каквих карата, а ни табле са налазима. У мањем броју случајева, у музејима смо наишли на налазе са појединих локалитета које смо прикључили налазима са тих налазишта и налазишта која су по први пут евидентирана *Пројектом*. Наспрам приближно 120 тако евидентираних археолошких налазишта од раније, на подручју општине Нови Кнежевац, у *Књизи* је познато 314 налазишта са свим оним подацима за које аутор *Писма* тврди да су непотребни.

Према преузетим обавезама које *Решењем* прописује Министарство културе Републике Србије, изражена је и предата комплетна документација, а јавности презентовани путем *Књиге*. За такав допринос ... у новом приступу... С. Трифуновић није *похвалио напоре Завода*, како се то сасвим нетачно у *Писму* наводи, већ је изнео стратегију у области археолошке топографије у Србији, у чему могу да учествују све институције и колеге у њима које то нађу за сходно и адекватно се организују у том послу. За пример за који се аутор *Писма* пита – *Где је ту археолог Народног музеја из Кикинде*, навешћемо да су од самог почетка *Пројекта*, 2004. године колеге из поменутог музеја позиване да у њему учествују, али да они то нису прихватили. Додуше за колегу Стевана Војводића сасвим разумљиво с обзиром на то да је годинама уназад већ болестан. Док је истраживачки тим *Пројекта* на њивама Баната сакуљавао *непотребне координате, коте, атипичне археолошке налазе*, објавио једну и припремио за штампу другу *неквалитетну књигу*, млађа колегиница овог музеја, Лидија Милашиновић постала је његов директор. Поштујемо напоре у друштвеном ангажовању, иако смо се ми одлучили за напоре у својој професији, али само да одговоримо да нисмо ми одлучили да колеге из Народног музеја у Кикинди не учествују у овом пројекту.

*

Због неких поменутих навода у *Писму*, из којих се види да су неке од чињеница везаних за поменуту књигу побркане, неке полуистините, а неке неистините, као и због чињенице да појединим догађајима о којима је реч, Предраг Медовић није присуствовао, а о њима говори, стиче се утисак да су потписнику *Писма*, приликом његовог састављања помагала лица која нису потписана. Неки од навода, које смо детаљно образложили, су такви да се са правом питамо да ли је колега Медовић уопште прелистао књигу о којој је реч. Питамо Вас, да ли пред институцијама којима је писмо упућено, потписник *Писма*, као лице у пензији може имати било какву формалну одговорност за неистине и клевете које су изнете? Ако је има, онда тражимо да га на њу службено и позовете, а ако је нема, онда је ово последњи пут да овако

одговарамо на сличне нападе лица која због тога нису санкционирана. Питамо се, да ли је то можда и прави разлог због кога овакво писмо потписује колега који је у пензији, како биодговорност изостала. У том случају, оваквим писмима је убудуће место у корпи за отпатке или на суду.

У Писму је донекле прихваћена претпостављена примедба да је ова критика књиге *закаснела, са напоменом да је са правом очекивана критичка реакција неког од активних археолога*, која је изостала до сада. Аутор Писма се не пита да ли је критика можда изостала зато што није ни било суштинских замерки на *Књигу*. Поставља се питање да ли се овде ради о критици књиге чија поглавља нису чак ни наведена, а камоли критички обрађена? Због пречесто помињаног имена С. Трифуновића у Писму, може стећи утисак да је овде више реч о некаквом сукобу аутора Писма са *покретачем овог пројекта, творцем пројекта С. Трифуновићем који је показао скромно и непотпуно познавање посла кога се латио*, чију позадину зна само аутор Писма, а која према тежини изреченог, далеко превазилази оквире *Књиге и Пројекта*.

Уосталом, у свету наше професије и науке уопште, када неко хоће да критички прикаже неки рад, постоји научно и друштвено прихватљива форма, кроз публиковање таквог приказа у неком од научно-стручних часописа. Сама чињеница да није уважена таква форма већ се приступило покушају „сивог“ утицаја на институције, говори о дугогодишњим лошим навикама да се не води пристојна стручно-научна полемика, већ се нечији рад оспорава каналима којима није место у култури и науци.

У циљу исправљања таквих навика, тражимо да се оба Писма у неизмењеном облику објаве у наредном броју Рада Музеја Војводине или у неком другом стручном археолошком часопису (*Гласник САД, Грађа Покрајинског завода*), као гест минимума професионалне коректности и поштовања права стручно-научне, али и шире јавности, да има увид у спорне околности које су везане за *Пројекат и Књигу*, а предмет су оба Писма.

Зар је у Србији забрањено, „морално неподобно“ и кажњиво унапредити посао???

У Новом Саду и Београду, 13. маја 2015. године

Са поштовањем,

Станко Трифуновић
Музеј Војводине Нови Сад

Ивана Пашић
Покрајински завод
за заштиту споменика културе Петроварадин

мр Војислав Ђорђевић
Народни музеј Панчево

Јелена Ђорђевић
Народни музеј Панчево

др Дејан Радичевић
Филозофски факултет Београд

др Дубравка Николић
Филозофски факултет Београд

др Славиша Периф
Археолошки институт Београд

мр Драган Јовановић
Градски музеј Вршац

- Колега Золтан Чемере, који је коаутор *Књиге*, није консултовац поводом ових писама зато што није било нужно да га тиме оптерећујемо, с обзиром да није археолог и не ради у установи која се бави заштитом археолошког наслеђа.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

902/904(4-12)(048)

902/904:005.745(497.11)''2016''(06)

902/904:061.2(497.11)''2016(06)

СРПСКО археолошко друштво (Београд). Скупштина
(39 ; 2016 ; Вршац)

Програм, извештаји и апстракти : Српско
археолошко друштво, XXXIX Скупштина и годишњи
скуп, Вршац, 2. - 4. јун 2016. године / [приредили Адам
Црнобрња и Војислав Филиповић]. - Београд : Српско
археолошко друштво ; Вршац : Градски музеј Вршац,
2016 (Вршац : Тули). - 143 стр. ; 21 cm

Текст на срп. и енгл. језику. - Тираж 200.

ISBN 978-86-80094-02-1 (САД)

1. Српско археолошко друштво (Београд). Годишњи
скуп (39 ; 2016 ; Вршац)

а) Српско археолошко друштво (Београд) б)
Археолошка истраживања - Југоисточна Европа -
Апстракти

COBISS.SR-ID 223576588

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

902/904(4-12)(048)

902/904:005.745(497.11)''2016''(06)

902/904:061.2(497.11)''2016(06)

СРПСКО археолошко друштво (Београд). Скупштина
(39 ; 2016 ; Вршац)

Програм, извештаји и апстракти : Српско
археолошко друштво, XXXIX Скупштина и годишњи
скуп, Вршац, 2. - 4. јун 2016. године / [приредили Адам
Црнобрња и Војислав Филиповић]. - Београд : Српско
археолошко друштво ; Вршац : Градски музеј Вршац,
2016 (Вршац : Тули). - 143 стр. ; 21 cm

Текст на срп. и енгл. језику. - Тираж 200.

ISBN 978-86-80094-02-1 (САД)

1. Српско археолошко друштво (Београд). Годишњи
скуп (39 ; 2016 ; Вршац)

а) Српско археолошко друштво (Београд) б)
Археолошка истраживања - Југоисточна Европа -
Апстракти

COBISS.SR-ID 223576588